

Kontrol med udbetaling af sociale ydelser

Helhedsorienteret sagsbehandling

Revideret september 2008

Indholdsfortegnelse

Indledning

1. Hvilke problemstillinger beskrives i pjecen

- 1. 1 Hvad er problemet inden for de enkelte sociale områder
- 1. 2 Pjecens indhold

2. Hvilke kontrolredskaber har kommunen i ansøgningsfasen

- 2. 1 Forvaltningens pligt til at undersøge sagen
- 2. 2 Hvilke oplysninger skal indhentes
- 2. 3 Borgerens oplysningspligt
- 2. 4 Særlige fortolkningsproblemer i forbindelse med oplysningspligten
- 2. 5 Indhentelse af følsomme oplysninger i ansøgningsager
 - 2. 5. 1 Forvaltningsloven
 - 2. 5. 2 Borgerservicecenterloven
 - 2. 5. 3 Persondataloven
 - 2. 5. 4 Retssikkerhedsloven

3. Hvilke kontrolredskaber har kommunen i opfølgingsfasen

- 3. 1 Generelle kontrolredskaber
- 3. 2 Specielle kontrolredskaber
- 3. 3 Indhentelse af oplysninger efter CPR-loven
- 3. 4 Indhentelse og videregivelse af oplysninger efter forvaltningsloven
 - 3. 4. 1 Videregivelse af oplysninger om rent private forhold
 - 3. 4. 2 Videregivelse af almindeligt fortrolige oplysninger
- 3. 5 Indhentelse og videregivelse af oplysninger efter persondataloven
 - 3. 5. 1 Indhentelse og videregivelse af personoplysninger
 - 3. 5. 2 Ikke fortrolige og almindeligt fortrolige oplysninger
 - 3. 5. 3 Oplysninger om rent private forhold
 - 3. 5. 4 Oplysningspligt over for den registrerede
- 3. 6 Indhentelse og videregivelse af oplysninger efter retssikkerhedsloven
- 3. 7 Uanmeldt stikprøvekontrol i virksomheder
- 3. 8 Indhentelse af oplysninger fra de ansatte
- 3. 9 Overvågning og uanmeldte besøg
- 3. 10 Hvordan behandler man anonyme henvendelser

4. Sociale ydelsers ophør – hvilke sagsbehandlingskridt

- 4. 1 Kommunens oplysningspligt
- 4. 2 Parten skal høres, inden der træffes afgørelse
- 4. 3 Særligt om kommunens oplysningspligt efter persondataloven
- 4. 4 Pligt til at begrunde afgørelsen
- 4. 5 Klagevejledning

5. Tilbagebetaling af uretmæssigt modtagne sociale ydelser

- 5. 1 Tilbagebetalingsbestemmelser
- 5. 2 Hvad forstås ved ”uberettiget modtaget”
- 5. 3 Hvad forstås ved ”mod bedre vidende”
- 5. 4 Vurdering af, om der skal ske tilbagebetaling

6. Krav til rejsning af socialbedragerisag

- 6. 1 Retssikkerhedslovens straffebestemmelse
- 6. 2 Straffelovens bedrageribestemmelse

7. Eksempler på organisering af den helhedsorienterede sagsbehandling i kommunen

- 7. 1 Ringsted Kommune
- 7. 2 Hvidovre Kommune
- 7. 3 Hedensted, Juelsminde, Tørring Uldum Kommuner

8. Bilag

- 8. 1 Uddrag af forvaltningsloven
- 8. 2 Uddrag af persondataloven
- 8. 3 Uddrag af den sociale retssikkerhedslov
- 8. 4 Tilbagebetalingsbestemmelser på socialområdet

Indledning

Efter lovgivningen er det kommunerne, der har ansvaret for at administrere langt de fleste af de sociale ydelser og ansvaret for, at ydelserne altid udbetales på et korrekt grundlag. Det vil sige på det grundlag og efter de kriterier, som Folketinget har fastlagt i lovgivningen. Hvis forudsætningerne for at udbetale de sociale ydelser ikke længere er til stede, skal kommunerne stoppe ydelserne og eventuelt kræve tilbagebetaling. Det er kommunerne, der skal godtgøre, at betingelserne for at modtage ydelsen ikke længere er til stede.

For at lette kommunerne i dette dokumentations- og kontrolarbejde har Folketinget vedtaget en række lovændringer i de seneste år, f.eks. i lov om retssikkerhed og administration på det sociale område¹, CPR - loven m.v. Udgangspunktet for en række af disse bestemmelser har været en afvejning af hensynet til at sikre kommunerne tilstrækkelige kontrolredskaber i forhold til hensynet til beskyttelsen af privatlivets fred og på den anden side hensynet til borgernes retssikkerhed.

Formålet med denne pjece er at klargøre de regler, der gælder for indhentelse og videregivelse af oplysninger i forbindelse med forebyggelse og kontrol af, at sociale ydelser ikke udbetales på et uretmæssigt grundlag og skitsere hvilke regler, der gælder for tilbagebetaling af uretmæssigt udbetalte sociale ydelser. Pjecen skal ses i sammenhæng med KL's pjece fra 2008: "Håndbog om fremgangsmåden i sager om misbrug af sociale ydelser", som er en mere praktisk vejledning.²

At kommunen har krav på tilbagebetaling af en uretmæssigt modtaget social ydelse, er ikke det samme som, at der er tale om bedrageri fra borgerens side. Mener kommunen, at der i det konkrete tilfælde foreligger et strafbart forhold, må kommunen overlade det videre fornødne til politiet ved at indgive en anmeldelse om socialt bedrageri.

¹ Lov om retssikkerhed og administration på det sociale område benævnes i det følgende som retssikkerhedsloven

² www.kl.dk

1. Hvilke problemstillinger beskrives i pjecen?

Denne pjecce tilsigter at beskrive de regler, der gælder for kontrol i sager, hvori der er mistanke om ”dobbeltforsørgelse” eller hvori, der er opgivet en ”fiktiv adresse”.

”Dobbeltforsørgelse” dækker over det forhold, at en borger modtager to ydelser for samme periode til dækning af samme behov. Sager om ”fiktiv adresse” dækker over det forhold, at en af parterne i et forhold opgiver en forkert (fiktiv) adresse alene med det formål, at den pågældende selv eller at den anden part opnår status som enlig og derved opnår en højere social ydelse.

Stort set inden for alle dele af det sociale område kendes - i større eller mindre omfang - eksempler på, at en borger i konkrete tilfælde af en af de to årsager uretmæssigt oppebærer en social ydelse.

Dobbeltforsørgelsessituationen forekommer typisk i forbindelse med kontanthjælp, hvor en borger undlader at oplyse, at vedkommende har et arbejde, selv om vedkommende modtager kontanthjælp til forsørgelse for samme periode. På sygedagpengeområdet opstår en lignende situation, hvor borgeren genoptager arbejdet og samtidig modtager sygedagpenge, fordi han undlader at foretage den fornødne underretning til socialforvaltningen.

”Fiktiv adresse-situationen” (dvs. at to personer bor sammen, men opretholder hver sin adresse i folkeregistret) forekommer typisk inden for børnetilskuds-, pensions-, boligstøtte- og daginstitutionsområdet. Altså alle de områder, hvor den sociale ydelse er højere til enlige end samlevende, eller hvor begge parters indtægter har betydning for ydelsens størrelse.

1. 1 Hvad er problemet inden for de enkelte sociale områder?

Sygedagpengeområdet

På dagpengeområdet har kommunen efter sygedagpengeloven opfølgningssamtaler hver 8. uge med dagpengemodtageren, og er derfor i al-

mindelighed vidende om, hvornår arbejdet forventes genoptaget. Problemet på sygedagpengeområdet er i reglen, at dagpengemodtageren ”glemmer” at raskmelde sig ved genoptagelse af tidligere arbejde eller påbegyndelse af nyt arbejde, og derfor kan have ”dobbelt indtægt” i en periode. Dette drejer sig i praksis ofte kun om et par dage - hvis der da ikke er tale om ”sort arbejde” - og opdages som regel, når kommunen løbende modtager indtægtsoplysninger fra Kommunedatas (KMD) kontrolordning.

Forældrebetaling i daginstitutioner

Beregningen af, om der kan ydes hel eller delvis friplads kan afhænge af forældrenes samlede indkomst. Der forekommer uretmæssighed, hvis borgeren opgiver fiktiv adresse, eller hvis han/hun undlader at indberette indtægtsfremgang og derved opnår nedsat betaling.

Pensionsområdet

Hovedproblemet på pensionsområdet er opgivelse af ”fiktiv adresse”. Selvom to personer reelt bor sammen, opretholder de registrerings - og lejemæssigt hver deres adresse, for at pensionisten kan opnå højere pension som reelt enlig. I praksis kan det være vanskeligt at dokumentere, at der består et samlivsforhold mellem to personer, der er registreret på samme adresse (da man godt kan betragtes som reelt enlig selvom man bor sammen med en, blot der ikke er noget samliv) og om to personer, der er registreret på hver sin adresse, har fælles husførelse.

Børnetilskud og børnebidrag

Nøjagtig de samme problemer gør sig gældende på børnetilskuds - og børnebidragsområdet (og fradrag for skat), hvor - typisk moderen - er berettiget til højere tilskud til barnet/børnene, hvis hun bor alene.

Boligstøtteområdet

I forbindelse med efterreguleringen kommer de boligstøttesager frem, hvor borgeren med urette/eller forsæt har modtaget boligstøtte. Det er ofte sager, hvor én eller flere i husstanden har haft andre og højere indkomster, end det har været oplyst til kommunens boligstøttekontor. Det kan eventuelt være indkomst i form af arbejdsindtægt samtidig med kontanthjælp, dagpenge eller andet.

Et andet typisk problem er ”proformaflytninger”, dvs. at den pågældende ikke opholder sig på den adresse, hvor han er folkeregistreret.

Kontanthjælp og aktiveringsområdet

Det er især ”dobbeltindkomstsituationen”, der præger kontanthjælpsområdet. Det kan dreje sig om, at en person for en kortere periode modtager kontanthjælp samtidig med, at vedkommende har arbejde, modtager supplerende kontanthjælp til en deltidsbeskæftigelse, som senere viser sig at være fuldtidsbeskæftigelse, eller modtager kontanthjælp samtidig med, at vedkommende har ”sort arbejde”.

1. 2 Pjecens indhold

I *afsnit 2* beskrives, hvilke rettigheder og forpligtelser kommunen har til at undersøge sagen og til at indhente relevante oplysninger i forbindelse med modtagelse af en ansøgning om en social ydelse. Jo mere systematisk og grundigt dette arbejde er tilrettelagt, desto mere må det antages at forebygge, at en tilbagebetalingssituation opstår. Eller hvis den opstår, at den fornødne dokumentation for, at kommunen har opfyldt sin oplysningspligt, er til stede i forbindelse med en senere klagesagsbehandling.

I *afsnit 3* beskrives de forskellige regler, der gælder for indhentelse og videregivelse af oplysninger efter CPR - loven, forvaltningsloven, persondataloven og retssikkerhedsloven m.v. i forbindelse med opfølgning/kontrol af, om betingelserne for at modtage den sociale ydelse fortsat er til stede.

I *afsnit 4* beskrives de forvaltningsretlige sagsbehandlingsskridt, der skal iagttages i forbindelse med stop for udbetaling af den sociale ydelse.

I *afsnit 5* redegøres for reglerne for tilbagebetaling af sociale ydelser.

I *afsnit 6* redegøres for de enkelte straffebestemmelser i den sociale retssikkerhedslov og straffeloven, herunder fremgangsmåden ved rejsning af sag om socialbedrageri, herunder de krav til dokumentation der skal foreligge i forbindelse med oversendelsen til politiet.

I *afsnit 7* beskrives forskellige eksempler på, hvordan man i nogle kommuner har organiseret den helhedsorienterede sagsbehandling.

I *afsnit 8* er som bilag gengivet uddrag af en række relevante lovbestemmelser.

2. Hvilke kontrolredskaber har kommunen i ansøgningsfasen

2.1 Forvaltningens pligt til at undersøge sagen

Kommunernes forpligtelse til at oplyse sagen så tilstrækkeligt, at der kan træffes en afgørelse på det rigtige grundlag, og borgerens pligt til at medvirke til sagens oplysning er præciseret i retssikkerhedslovens § 10 (det såkaldte officialprincip).

Når en borger henvender sig i kommunen for at ansøge om en social ydelse, skal det undersøges, om vedkommende er berettiget til at modtage ydelsen.

Selvom det i første række er borgeren, der skal tilvejebringe de relevante oplysninger, er det kommunen, der har ansvaret for at finde ud af, hvornår der er samlet tilstrækkelige oplysninger til at vurdere, om borgeren opfylder betingelserne for at få den ansøgte ydelse.

Det er også kommunen, der bestemmer, hvordan oplysningerne skal indhentes, f.eks. fra andre end borgeren selv. Borgeren har pligt til at medvirke til sagens oplysning, og forpligtelsen omfatter også medvirken til fremskaffelse af nødvendige lægeerklæringer m.v.

I forbindelse med denne fase i ansøgningsproceduren har det naturligvis stor betydning, at borgeren også forstår, hvad der er formålet med at indhente oplysningerne. Hvis ikke dette er tilfældet, er han jo ikke selv i stand til at bidrage med de relevante oplysninger.

Kommunen skal i forbindelse med ansøgningen give borgeren skriftlig besked om kommunens adgang til at indhente endog meget private oplysninger om ansøgerens forhold hos andre myndigheder og personer, og borgeren skal oplyses om, hvilke konsekvenser det kan få, hvis borgeren nægter at medvirke til sagens oplysning eller give sit samtykke.

Hvis borgeren nægter at samtykke, skal borgerens ønsker respekteres - også selvom kommunen vurderer, at oplysningerne vil være til ansøgerens fordel. Kommunen er i så tilfælde nødt til at afgøre sagen på det foreliggende grundlag.

Konsekvenserne af manglende medvirken til sagens oplysning vil derfor afhænge af, hvad der søges om, og hvilke oplysninger, der konkret mangler. Drejer det sig f.eks. om oplysninger om helbredsmæssige forhold, som er afgørende for, om hjælpen kan bevilges, kan resultatet af manglende medvirken være et afslag eller, at det, der er ansøgt om, kun bevilges delvist (processuel skadevirkning).

2. 2 Hvilke oplysninger skal indhentes

Som nævnt er det kommunen, der bestemmer, hvilke oplysninger der skal indhentes for at vurdere, om betingelserne for udbetaling af ydelsen er til stede, men naturligvis må kommunen ikke indhente oplysninger, der ikke har saglig relevans for sagen.

Hvilke oplysninger, der skal foreligge i sagen, er afhængig af, hvilken ydelse, der ansøges om.

Hvis der f.eks. er tale om en ansøgning om førtidspension, vil der typisk skulle indhentes oplysninger om, f.eks. opvækst, familie, samliv, skolegang, arbejdsforhold, arbejdsophør, indtægt, evt. medarbejdende ægtefælle, foreliggende helbredsoplysninger, evt. arbejdsskade m.v., mens det i f.eks. i forbindelse med en ansøgning om børnetilskud kun vil være nødvendigt, at ansøgeren bekræfter, at vedkommende er enlig forsørger.

Det vil i mange tilfælde ikke være nødvendigt at efterkontrollere ansøgerens oplysninger i denne fase for at sikre, at vedkommende nu også opfylder betingelserne for at modtage ydelsen, men visse kriterier har dog generel betydning for størrelsen af de sociale ydelser. Dette gælder f.eks. indkomstoplysninger og civilstandsforhold.

2. 3 Borgerens oplysningspligt

Når kommunen har indsamlet tilstrækkelige oplysninger i sagen og vurderer, at den sociale ydelse, der er ansøgt om, kan bevilges, skal kommunen samtidig sikre sig, at modtageren er helt klar over, hvilke forpligtelser vedkommende har i tilfælde af, at grundlaget for udbetaling af den sociale ydelse ændrer sig. Borgeren skal efter retssikkerhedsloven (§ 12) have besked skriftligt fra kommunen om, hvilke typer af ændringer, der kan have betydning for hjælpen, og hvilke konsekvenser det får, hvis kom-

munen ikke modtager oplysninger om de relevante ændringer (men senere bliver opmærksom på disse).

Kommunen må sikre sig, at den information, der gives, er så tilstrækkelig og klar, at modtageren kan eller burde kunne indse, at senere indtrufne ændringer vil medføre, at ydelsen helt eller delvist bortfalder. Pågældende skal altså ikke senere med rette kunne hævde, at han ikke vidste, at kommunen skulle have besked om ændringerne - altså at han har været i god tro.

Skulle det senere vise sig, at borgeren har tilsidesat sin oplysningspligt, og der derfor kan blive tale om tilbagebetaling, er det kommunen, der har bevisbyrden for, at man har orienteret borgeren om oplysningspligten.

I praksis anvendes der derfor også som dokumentation inden for alle de sociale områder en række fortrykte standardblanketter, hvor ansøgeren skriver under på, at han er gjort bekendt med oplysningspligten, og på visse områder, f.eks. pensionsområdet, suppleres dette med løbende pensionsmeddelelser/orienteringsskrivelser, hvori man gør opmærksom på oplysningspligten. Vedrørende de nærmere betingelser for at kræve tilbagebetaling, se nærmere neden for afsnit 5.

2. 4 Særlige fortolkningsproblemer i forbindelse med oplysningspligten

Størrelsen af de forskellige kontantydelse efter den sociale lovgivning afhænger for en stor del af ydelsernes vedkommende af husstandsindkomstens samlede størrelse eller af ansøgerens civile status.

Størrelsen af f.eks. tildeling af ordinært og ekstra børnetilskud er betinget af at ansøgeren er ”enlig forsørger”. Pensionens størrelse er også afhængig af, om pensionisten er enlig eller ej. Pensionstillæg til en enlig pensionist er større end til en pensionist, der er gift eller samlevende.

Børnetilskud

I Socialministeriets vejledning om udbetaling af børnetilskud m.v.³ fremgår eksempelvis, ” at en person, der er gift eller lever i et registreret partnerskab, kun kan anses som enlig forsørger, når den pågældende er sepa-

³ Socialministeriets vejledning nr. 54 af 17. juni 2002

reret eller lever adskilt fra ægtefællen/partneren på grund af uoverensstemmelse.

Den anden ægtefælles/partners fravær på grund af sygdom, bortrejse eller optagelse på plejehjem betragtes ikke som ophævelse af samlivet. Der kan således ikke i denne situation udbetales ordinært børnetilskud, medmindre der samtidig er tale om samlivsophævelse på grund af uoverensstemmelse. Der kan heller ikke udbetales ordinært børnetilskud, selv om der er tale om særbarn.

En person der ikke er gift, anses kun for enlig, hvis pågældende ikke lever i et ægteskabslignende forhold med den anden af forældrene eller med en anden person. Der foreligger et ægteskabslignende forhold, når parterne gennem kontante bidrag, arbejde i hjemmet eller på anden måde bidrager til den fælles husførelse, og der samtidig er tale om et samlivsforhold, der kan føre til ægteskab eller registreret partnerskab efter dansk ret.

Det vil i almindelighed være en forudsætning, at parterne har samme bopæl, men den formelle tilmelding til folkeregistret er ikke nødvendigvis afgørende. Det er derfor ikke tilstrækkeligt til at statuere ægteskabslignende eller partnerskabslignende forhold, at kommunen alene via folkeregistret bliver bekendt med, at en person er tilmeldt børnetilskudsmodtagerens adresse.

Afgørelsen om udbetaling af ordinært børnetilskud må derfor træffes ud fra en konkret vurdering af, om der består et ægteskabs- eller partnerskabslignende forhold.”

Hvornår en person i praksis ikke (længere) kan betragtes som enlig forsørger kan være meget svært at afgøre i de konkrete tilfælde. I forbindelse med indførelse af en lovændring til børnetilskudsloven⁴⁵ om årlig bekræftelse af status som enlig forsørger fremgik det af bemærkningerne til loven, ”at nogle af de faktorer, der især må tillægges vægt på ved kommunens vurdering af, om pågældende er enlig forsørger, er, om den pågældende skriftligt har erklæret sig som enlig forsørger, om der kan indgås ægteskab eller registreret partnerskab, om der er fælles folkeregister-

⁴ L 1999 394

adresse, bolig, økonomi, bankkonto, husholdning og fælles biologiske børn”.

Om fremgangsmåden i disse ”enligsager” se nærmere KL’s vejledning om ”Fremgangsmåden i ” Håndbog om fremgangsmåden i sager om misbrug af sociale ydelser” fra 2008⁶, der bl.a. indeholder en tjekliste over forhold, der bør være oplyst i forskellige stadier af sagen, herunder også ved konkret mistanke om, at ydelsesmodtageren ikke er reelt enlig.

Ankestyrelsens praksis

Ankestyrelsen har i forbindelse med behandlingen af tre konkrete sager⁷ om standsning og tilbagebetaling af børnetilskud og børnebidrag til enlige forsørgere præciseret sin hidtidige praksis om, hvornår der er ret til at modtage børneydelser som reelt enlig forsørger. Og hvornår betingelserne ikke er opfyldt, fordi det må anses for tilstrækkelig godtgjort, at modtageren lever i et ægteskabslignende forhold med fælles husførelse med en anden person.

Ankestyrelsen fandt, at der ved vurderingen af, om en person er reelt enlig forsørger, navnlig skal lægges vægt på karakteren af de involverede personers indbyrdes forhold og på boligforholdene hos den person, som menes at leve sammen med modtageren af ydelserne. Det har således betydning, om der er tale om tidligere ægtefæller eller samlevende par, der fortsat har hyppig kontakt og måske har fået børn sammen efter samlivsforhold.

Ankestyrelsen fandt også, at der skal lægges vægt på de involverede personers egen forklaring om det indbyrdes forhold.

Ankestyrelsen tilkendegav dog, at der altid skal foretages en selvstændig, konkret og individuel prøvelse af, om betingelserne for at standse eller kræve tilbagebetaling er opfyldt. Det afgørende er, om det på baggrund af de samlede oplysninger kan anses for tilstrækkeligt godtgjort, at der foreligger ægteskabslignende forhold med fælles husførelse. Ankestyrelsen fandt i overensstemmelse med hidtidige afgørelser, at der ikke skal føres et egentligt bevis for, at der er tale om et ægteskabslignende forhold.

⁶ Se www.kl.dk

⁷ Den Sociale Ankestyrelse: SM B – 1 –99. Se også B-6-05 og A-13-07, der er omtalt i ”Håndbog om fremgangsmåden i sager om misbrug af sociale ydelser”, KL august 2008 på www.kl.dk

I to af sagerne fandt Ankestyrelsen det tilstrækkelig godtgjort, at modtageren levede i et ægteskabslignende forhold med fælles husførelse med en anden person, selvom modtageren og den anden person havde forskellige adresser. Der skulle ske tilbagebetaling af de udbetalte børnetilskud.

Ankestyrelsen lagde i begge afgørelser vægt på veldokumenterede oplysninger om de faktiske forhold, herunder oplysninger om boligforholdene hos den anden person (talrige adresseændringer og besigtigelse af karakteren af mange af disse boliger). Derimod var den formelle registrering, som f.eks. folkeregistertilmelding, ikke afgørende. Ankestyrelsen fandt, at kommunernes socialforvaltninger til brug for undersøgelsen af disse sager kan anvende de oplysninger, som kommunen er i besiddelse af – og så fra andre dele af forvaltningen, f.eks. skatteforvaltningen eller folkeregistret, eller fra andre myndigheder, f.eks. politiet.

En anden og nyere udtalelse fra Ankestyrelsen henviser i 2005⁸ til ovenstående sager og konkluderer, at ydelsesmodtageren (H) ikke havde været reelt enlig i lovens forstand. H havde derfor pligt til at tilbagebetale de ydelser, som hun havde modtaget efter børnetilskudsloven. Ydelserne fandtes at være modtaget med urette og mod bedre vidende.

Ankestyrelsen lagde vægt på oplysninger om H's og den tidligere ægtefælles (M's) økonomi, herunder bankoplysninger, der viste et fortsat økonomisk fællesskab og på oplysninger om M's boligforhold og folkeregistertilmeldinger.

I den konkrete sag lagde ankestyrelsen bl.a. vægt på nedenstående konkrete indicier.

Konkrete indicier for økonomisk fællesskab

- H erhvervede kørekort til en bil, uden at der blev hævet penge på hendes konto til dækning af dette
- Der blev hævet 5. 000 kr. på H's konto, der samme dag blev indsat på M's konto
- H optog et billån på 40.000 kr. Hun købte ikke selv en bil, men M købte to biler ca.1 måned efter

⁸ B-6-05

- H optog et billån på 22.000 kr. og købte en bil. Kort efter blev ca. 22.000 hævet i valuta på M's konto, hvorefter de efterfølgende formentlig var på ferie sammen i udlandet
- M foretog en række bilhandler uden, at det medførte udbetalinger fra hans konti. Handlerne blev foretaget omkring det tidspunkt, hvor H fik udbetalt børnepenge.

Indicier for ”fiktiv adresse”

- M var tilmeldt en nevøs adresse. Udlejeren af lejligheden, hvor nevøen boede, var ikke bekendt med, at M stod opført på adressen, hvad der i øvrigt heller ikke var lovligt i henhold til huslejekontrakten.
- Ved besøg på H's adresse observerede pantefogeden, at en del af M's ejendele befandt sig på H's adresse, og at han selv befandt sig i badeværelset i gang med at børste tænder. Pantefogeden fandt en del papirer af M's, der stammede fra tidspunktet, hvor de angiveligt ikke var samlevende
- Meddelelse om ændring af M's skatteforhold var blevet sendt til H's adresse, og M svarede på indkaldelsen uden at han gjorde opmærksom på, at han ikke var tilmeldt adressen
- M betalte en varmeregning, der var blevet sendt til H's adresse. Denne blev betalt, uden at der blev gjort opmærksom på, at M ikke var tilmeldt adressen.

Ankestyrelsen konkluderede altså, at der bl.a. på denne baggrund forelå et ægteskabslignende forhold, hvorfor der skulle ske tilbagebetaling.

I praksis opfattes begreb som ”enlig forsørger” eller ”reelt enlig” meget uklart af kommunerne. På trods af en efterhånden omfattende ankenævnspørelse opleves det fortsat som om, at selv veldokumenterede sager bliver underkendt af ankeinstanser.

Som påpeget af lektor i socialret ved Aalborg Universitet Nina v. Hielm-crone⁹ tolkes følgende faktorer, der i praksis lægges vægt på, som tegn på fælles samliv: om der er fællesbørn, hvor ofte (faderen) kommer i hjemme, hvem der henter og bringer børn i daginstitution, om (faderens) navn står på døren, i hvis navn bil og andre effekter er registreret, om der er bankkonti i begge forældres navn, om (faderen) hjælper med indkøb, (faderens) boligforhold.

⁹ Offentliggjort i ”Lov og ret” nr. 6, Advokatsamfundet oktober 2000

Men i praksis behøver samlivet ingenlunde at være til stede, idet der kan være mange (andre) praktiske forklaringer på, at tidligere samlevende eller ægtepar har valgt, at ”organisere” sig på en bestemt måde.

Hun mener, at begrebet ”ægteskabslignende forhold” er uklart og fører til retsusikkerhed, fordi det hverken for myndigheder eller modtagere af sociale ydelser er indlysende, hvad der i det konkrete tilfælde falder henholdsvis inden for og uden for begrebet. Medvirkende til usikkerheden er den diskrepans, der er mellem udviklingen på henholdsvis det familieretlige og det socialretlige område. At vi står over for et pluralistisk familiemønster på den ene side og fastfrosne normer på den anden.

Pension

I vejledning om social pension¹⁰ ”anses personer som enlige (”reelt enlige”), når de ikke lever i et samlivsforhold, hvor parterne gennem kontante bidrag, arbejde i hjemmet eller på anden måde bidrager til den fælles husførelse, og hvor samlivet kan føre til ægteskab efter dansk ret.

I en skrivelse¹¹ har Socialministeriet defineret samlevende således: ”Ved samlevende forstås personer, der lever i et samlivsforhold, hvor parterne gennem kontante bidrag, arbejde i hjemmet eller på anden måde bidrager til den fælles husførelse. Det er endvidere en betingelse, at samlivet kan sidestilles med ægteskab eller registreret partnerskab.

Dette har været lovfæstet på pensionsområdet siden 1994, og svarer til en mangeårig praksis på børnetilskudsområdet.

Det bemærkes, at en pensionist, der er gift eller registreret - men ikke samlevende med sin ægtefælle/eller registrerede partner - ikke kan betragtes som enlig, når pågældende lever i et ægteskabslignende forhold med en anden person end ægtefællen eller den registrerede partner.

Det afgørende er således ikke, om de to samlevende parter formelt rent teknisk vil kunne indgå nyt ægteskab, men om der er tale om et samlivs-lignende forhold, der kan sidestilles med ægteskab eller registreret part-

¹⁰Vejledning 2007-08-31 nr. 53 om folkepension efter lov om social pension

¹¹ Socialministeriets skrivelse af 11. december 1998 (Ændrede udbetalingsregler, ligestilling af samlevende med gifte m.v.)

nerskab, og hvor parterne gennem kontante bidrag, arbejde i hjemmet eller på anden måde bidrager til fælles husførelse.

Hvis omvendt de pågældende parter efter dansk ret *generelt* er udelukket fra at kunne indgå ægteskab efter lov om ægteskabs indgåelse og opløsning, eller *generelt* er udelukket fra at lade partnerskab registrere efter lov om registreret partnerskab, er der ikke tale om forhold, der kan sidestilles med ægteskab eller registreret partnerskab (f.eks. søskende).”

KL har tidligere rettet henvendelse¹² til Socialministeriet, da man mente, at gældende lovbestemmelser og vejledninger ikke skelner tilstrækkeligt klart mellem begreberne ”samlevende” og ”samboende”. Socialministeriet udtalte i den anledning¹³:

”Socialministeriet er af den opfattelse, at der efter gældende regler skal skelnes mellem ”samlevende” og ”samboende”, og at to venner/veninder, der alene deler bopæl, som udgangspunkt skal betragtes som enlige.

Med virkning fra 1. marts 1999 blev samlevende sidestillet med gifte, således at folke- og førtidspensionisters pensionstillæg, helbredstillæg og varmetillæg også indtægtsreguleres på grundlag af en eventuel samlevers indtægt. Denne ligestilling mellem gifte og samlevende rejser spørgsmålet, hvornår en pensionist, der er tilmeldt folkeregistret på en adresse med to eller flere beboere, kan betragtes som gift/samlevende eller som enlig.

En person, der ikke er gift, anses kun for enlig, hvis den pågældende ikke lever i ægteskabslignende forhold med en anden. Der foreligger et ægteskabslignende forhold, når parterne gennem kontante bidrag, arbejde i hjemmet eller på anden måde bidrager til den fælles husførelse, og der er tale om samlivsforhold, der kan føre til ægteskab eller registreret partnerskab efter dansk ret.

To personer, der deler bopæl, skal derfor betragtes som enlige, hvis de ikke opfylder *begge* kriterier for et ægteskabslignende forhold. Det vil sige, har et samlivsforhold, der kan føre til ægteskab efter dansk ret og gennem

¹² KL's skrivelse af 6. marts 2001 til Socialministeriet

¹³ Socialministeriets skrivelse af 22. august 2001 til KL

kontante bidrag, arbejde i hjemmet eller på anden måde bidrager til den fælles husførelse.

Det er ikke tilstrækkeligt til at statuere et ægteskabslignende forhold, at kommunen alene via folkeregistret bliver bekendt med, at en person er tilmeldt ydelsesmodtagerens adresse.

Den Sociale Ankestyrelse har i en kommentar til SM B-2-91 understreget, at der altid skal foretages en konkret og en samlet vurdering af fællesskabets karakter, hvori parternes egne udtalelser om relationen mellem dem er et væsentligt moment. I forbindelse med et bofællesskab mellem to personer af samme køn, finder Ankestyrelsen det ikke tilstrækkeligt, at der kan registreres partnerskab.

Det bemærkes, at afgrænsningen af, om en person kan betragtes som enlig, er ensartet defineret i lov om social pension og i lov om børnetilskud og forskudsvis udbetaling af børnebidrag.

Socialministeriet har understreget, at kommunernes afgørelse om pensionistens samlivsstatus må foretages ud fra en konkret vurdering af, om der består ægteskabslignende eller partnerskabslignende forhold.”

På trods af en omfattende ankenævnspraksis og konkrete uddybende udmeldinger fra Socialministeriet synes der fortsat at være stor usikkerhed i kommunerne om, hvad der skal til af dokumentation, før kommunen kan standse eller nedsætte udbetalingen af en social ydelse, hvis man mener, at borgeren ikke længere opfylder betingelserne for at modtage ydelsen. En vis nærmere vejledning kan dog som nævnt hentes i KL's vejledning om ”Fremgangsmåden i socialbedragerisager - en praktisk vejledning.”

2. 5 Indhentelse af følsomme oplysninger i ansøgningssager

2. 5. 1 Forvaltningsloven

Der gælder som udgangspunkt særlige regler for indhentelse af oplysninger om rent private forhold i ansøgningssager. Dette hænger naturligt sammen med, at det er ansøgeren selv, der rejser sagen og derfor også må have indflydelse på, hvilke private oplysninger om ham/hende, der inddrages i sagen.

Efter forvaltningsloven (§ 29) må der ikke indhentes oplysninger om en ansøgers *rent private forhold* - hverken fra andre dele af kommunens forvaltning eller fra en anden forvaltningsmyndighed - medmindre den pågældende udtrykkeligt giver sit samtykke.

Ved rent private forhold forstås f.eks. oplysninger som race, strafbare forhold, oplysninger om helbredsforhold, misbrug af nydelsesmidler, væsentlige sociale problemer m.v. *Andre fortrolige oplysninger*, f.eks. økonomiske forhold, arbejdsforhold, bopælsforhold, CPR - nummer m. v. er ikke omfattet af bestemmelsen, hvorfor sådanne oplysninger godt kan indhentes og videregives uden samtykke, når det må antages at oplysningen vil være af væsentlig betydning for myndighedens virksomhed eller for en afgørelse, myndigheden skal træffe.

Reglerne angår kun indhentning af oplysninger fra *andre* forvaltningsmyndigheder *eller fra andre dele* af samme forvaltning. Der er intet til hinder for, at der til brug for sagens afgørelse indhentes oplysninger om ansøgerens rent private forhold fra andre sager, som er eller tidligere har været under behandling i samme forvaltningsgren, som nu skal tage stilling til en ny ansøgning.

Har kommunen i forbindelse med en ansøgning brug for at indhente personoplysninger hos *private*, er dette kun lovligt, hvis ansøgeren har givet sit samtykke, eller der er særlig hjemmel til at indhente disse, jf. eksempelvis retssikkerhedsloven.

Hvis der ikke er tale om en ansøgningssituation, følger det af princippet om den kommunale enhedsforvaltning, at de forskellige afdelinger inden for kommunen er berettiget til at lade de oplysninger, som en gren af forvaltningen måtte være kommet i besiddelse af, indgå i behandlingen af en sag, der behandles i en anden forvaltningsgren.

Inden der skal træffes afgørelse i sagen, skal parten altid høres over grundlaget for afgørelsen, hvis de foreliggende oplysninger er til ugunst for borgeren. For selvom borgeren godt ved, at kommunen sidder inde med bestemte oplysninger om ham, så er det jo ikke sikkert, at han er bekendt med, at kommunen vil lade disse oplysninger indgå som grundlag i forbindelse med behandlingens af hans ansøgning. De tidligere oplysninger kan jo vise sig at være uaktuelle, og en partshøring af ham giver ham mulighed for at rette eventuelle misforståelser.

2. 5. 2 Borgerservicecenterloven

Ved lov om kommunale borgerservicecentre¹⁴ blev der indført en speciel bestemmelse, der vedrører ansøgningssager. I henhold til lovens § 3, stk. 3, kan et borgerservicecenter i en ansøgningssag indhente oplysninger, der er fornødne til sagens behandling hos en anden del af kommunens forvaltning under hvis lovgivningsområde sagen hører - også selvom det drejer sig om ansøgerens rent private forhold. Tilsvarende kan en anden del af forvaltningen indhente sådanne oplysninger hos borgerservicecentret, hvis oplysningerne er tilvejebragt ved borgerservicecentrets administration af det lovgivningsområde, der henhører under den pågældende del af forvaltningen.

Bestemmelsen har således betydning, hvor et borgerservicecenter er organiseret som en enhed med egen chef.

Hvis borgerservicecentret varetager administrative borgerbetjeningsopgaver for en anden myndighed, kan den indhente de samme oplysninger fra myndigheder og fra private, som ifølge lovgivningen ville kunne indhentes af den anden myndighed, hvis denne havde varetaget opgaven.

2. 5. 3 Persondataloven

Persondataloven gælder for behandling af elektroniske personoplysninger og ikke elektronisk behandling af personoplysninger, der er eller vil blive indeholdt i et register, men berører ikke som forvaltningslovens § 29, hvad der skal gælde, hvis man i ansøgningssager indhenter elektroniske oplysninger fra andre dele af forvaltningen eller en anden forvaltningsmyndighed.

I ansøgningssager gælder der - for så vidt angår sager med følsomme personoplysninger - stadig krav om, at der skal indhentes samtykke efter reglen i forvaltningslovens § 29, forinden oplysninger om ansøgerens rent private forhold indhentes fra andre dele af forvaltningen eller fra en anden forvaltningsmyndighed¹⁵.

¹⁴ Lov 2005-06-24 nr. 544

¹⁵ Jf. nærmere kommenteret udgave af lov om behandling af personoplysninger ved Kristian Korfits Nielsen og Henrik Waaben s. 484.

2. 5. 4 Retssikkerhedsloven

På det sociale område gælder der en særlig bestemmelse i retssikkerhedsloven (§ 11) om indhentelse af personlige, herunder fortrolige, oplysninger om den, der søger eller allerede får hjælp. I lighed med hvad der gælder efter forvaltningslovens regler nævnt ovenfor under pkt. 2. 5. 1, kræves der også efter denne bestemmelse som udgangspunkt samtykke fra borgeren til indhentelse af oplysninger om ham hos andre myndigheder og private i forbindelse med en ansøgning om en social ydelse eller opfølgning som led i kontrol.

Retssikkerhedsloven angiver udtømmende, hvilke myndigheder og private, der kan forlanges oplysninger fra med borgerens samtykke. Der kræves ikke samtykke fra borgeren i visse situationer, hvor sagen rejses på kommunens eget initiativ, for eksempel en sag om tilbagebetaling af sociale ydelser, jf. nærmere herom nedenfor under punkt 3. 2. 4.

3. Hvilke kontrolredskaber har kommunen i opfølgingsfasen

3.1 Generelle kontrolredskaber

Kommunen skal straks ved en persons første henvendelse om udbetaling af offentlige ydelser foretage en kontrol, så der på forhånd er skabt sikkerhed for, at den pågældende ikke modtager uforenelige ydelser fra flere systemer. Kontrollen skal også foretages, når klientens indtægts- og formueforhold er af betydning for tildeling og/eller udbetaling af en ydelse¹⁶.

Kommunen skal altid sikre, at sociale ydelser udbetales på korrekt grundlag, og skal bruge de eksisterende muligheder for at kontrollere grundlaget for udbetaling af ydelserne, herunder forhånds- og eventuel efterfølgende kontrol af indkomst/formue i et indkomstår.

Ved en lovændring i 2000¹⁷ blev kommunernes mulighed for kontrol øget ved en række lovændringer i retssikkerhedsloven, børnetilskudsloven og boligstøtteleven. Formålet var klart, at effektivisere indsatsen mod socialt bedrageri.

I retssikkerhedsloven blev der i den daværende § 12, stk. 4 (nu § 11 a, stk. 2) givet mulighed for, at kommunen kan indhente oplysninger om en person, selvom personen ikke bor i den kommune, som indhenter oplysningerne. Kommunen kan således indhente oplysninger om personer, der flytter til eller fra kommunen, og f.eks. fortsat modtager hjælp fra fraflytningskommunen, mens vedkommende søger hjælp i tilflytningskommunen. Oplysningerne kan indhentes både som led i behandlingen af en enkelt sag eller som led i en generel søgning til brug for kontrol. Borge- ren skal naturligvis fra sagens start være orienteret om, at kommunerne har denne kontrolmulighed.

I børnetilskudsloven blev der indsat en bestemmelse, der giver mulighed for at udføre den årlige opfølgning på ydelsesmodtagerens status som en-

¹⁶ Socialministeriets skr. af 25. august 1995

¹⁷ Lov nr. 394 af 2. juni 1999

lig forsørger på et tidspunkt, der vælges af kommunen - og ikke som hidtil én gang årligt i januar.

Bestemmelsen blev indsat for at skabe større fleksibilitet for kommunerne til at tilrettelægge kontrollen på det tidspunkt, der passer bedst for den kommunale administration, og gøre kontrollen så effektiv som mulig.

Der skal i dag indhentes en skriftlig erklæring fra modtagere af ordinært og ekstra børnetilskud om modtagerens fortsatte status som enlig forsørger. Og hvis kommunen ikke modtager bekræftelsen senest en måned efter anmodningen, ophører udbetalingen af børnetilskud og genoptages først med virkning fra kvartalet efter, at bekræftelsen er modtaget.

Ændringen i boligstøtteleven svarer til ændringen i retssikkerhedsloven. Det er således blevet muligt for kommunerne - i kontroløjemed - at afkræve andre offentlige myndigheder og arbejdsløsheds-kasser økonomiske oplysninger i elektronisk form til brug for sagsbehandlingen - uanset om personen bor i kommunen eller ej.

Der findes ikke på det sociale område et generelt krav om, at der f.eks. skal foretages en årlig kontrol af, om udbetalingen af den sociale ydelse sker på et retmæssigt grundlag. Men forvaltningen bør mindst en gang om året gøre opmærksom på borgerens forpligtelse til at give oplysning, hvis der sker ændringer i hans forhold, der har betydning for udbetaling af den sociale ydelse.

I sociallovgivningen, tilhørende bekendtgørelser eller på tilgrænsende områder, f.eks. skatteområdet er flere steder pålagt myndigheder eller institutioner at indberette forskellige oplysninger til socialforvaltningen direkte eller til systemer, som socialforvaltningen har adgang til.

Således er der med hjemmel i lov om en aktiv beskæftigelsesindsats¹⁸ pålagt forskellige uddannelsessteder en indberetningspligt til opholdskommunen, hvis en deltager - som led i en særligt tilrettelagt uddannelsesaktivitet eller voksen - eller efteruddannelse i forbindelse med aktivering efter lov om aktiv socialpolitik - ikke følger uddannelsesaktiviteten som foreskrevet.

¹⁸ Bekendtgørelse 2006 nr. 1473

De sociale love forudsætter naturligvis, at borgeren opfylder sin oplysningspligt og meddeler kommunen, hvis han flytter, eller hvis forholdene ændrer sig sådan, at det kan medføre nedsættelse eller bortfald af den sociale ydelse. Ændringer i en række almindelige forhold bør give kommunen anledning til en generel kontrol/information f.eks.:

Boligsikring/boligyldelse

- Ved ændring i husstandens sammensætning
- Ved ændring i husstandsmedlemmernes indkomst - og formueforhold
- Ved ændring i boligudgiften

Børnetilskud

- Hvis modtageren ikke længere er enlig eller ikke længere har barnet boende hos sig
- Hvis man begynder at modtage social pension
- Hvis modtageren bliver enlig

Børnebidrag

- Hvis modtageren af bidrag flytter sammen med den bidragspligtige
- Hvis den, der modtager bidrag, ikke længere har barnet hos sig
- Hvis man betaler bidrag og begynder at modtage social pension
- Hvis Statsamtet ændrer bidragsafgørelsen

Økonomisk friplads i daginstitution

- Ved ændring i husstandens sammensætning
- Ved ændring i samlivsforhold
- Ved ændring i husstandsindkomst
- Ved ændring af formueforhold
- Ved ændring i arbejdsforhold

Folke - og Førtidspension

- Ved ændring i samlivsforhold
- Ved ændring i indkomst
- Ved ændring af formueforhold

Dagpenge

- Ved raskmelding/genoptagelse af arbejdet
- Ved delvis genoptagelse af arbejdet
- Ved forandringer i økonomiske forhold

Kontrol i samarbejde med andre myndigheder

Socialministeren har i en skrivelse til landets kommuner¹⁹ udtalt, at kommunerne skal støtte kontrolarbejdet andre steder for at undgå ”dobbeltforsørgelse”.

Blandt andet udfører SKAT og Direktoratet for Arbejdsløshedsforsikringen aktioner imod ”sort arbejde”. I forbindelse med disse aktioner udarbejdes en rapport om de personer, der er mistænkt for uberettiget modtagelse af sociale ydelser. Når kommunen modtager en kopi af en sådan rapport fra SKAT eller Arbejdsdirektoratet, er kommunen forpligtet til at undersøge forholdene.

Også i andre tilfælde, hvor kommunen modtager oplysninger fra andre offentlige myndigheder eller private, og der er mistanke om, at en person uretmæssigt oppebærer en social ydelse, er kommunen forpligtet til at undersøge sagen.

Hvis omvendt kommunen selv får begrundet mistanke om, at der sker snyd i forhold til andre offentlige myndigheder, f. eks. SKAT, Statens Uddannelsesstøtte eller Udlændingestyrelsen, skal den selv rette henvendelse til myndigheden.

3. 2 Specielle kontrolredskaber

Det er som udgangspunkt kommunen selv, der vælger indhold og omfang af den forebyggende og kontrollerende indsats i sager, hvor der er mistanke om, at en borger har givet urigtige oplysninger.

Det er dog vigtigt at have for øje, at undersøgelsen skal foregå inden for de rammer, der er givet ved CPR - loven, forvaltningsloven, persondataloven og anden lovgivning.

CPR - loven regulerer udelukkende regler for registreringen af borgerens bopælsforhold, og hvilke oplysninger kommunen i den forbindelse må indhente fra offentlige myndigheder, private personer og institutioner.

Forvaltningsloven regulerer forholdet mellem kommunen og borgeren, herunder hvilke oplysninger af privat karakter, som kommunen må indhente og videregive om borgeren til andre forvaltningsmyndigheder.

¹⁹ Skr. af 19. august 1998

Persondataloven regulerer forholdet mellem den/de registrerede og kommunen (og den/de registrerede og private myndigheder) i forbindelse med behandlingen af personoplysninger, der helt eller delvis foretages ved hjælp af elektronisk databehandling og for ikke - elektronisk behandling af personoplysninger, der er eller vil blive indeholdt i et register. Loven gælder endvidere for enhver form for behandling af personoplysninger i forbindelse med tv-overvågning.

Disse generelle regelsæt for indhentelse af oplysninger kan være suppleret inden for særlovgivningen - for det sociale områdes vedkommende specielt i retssikkerhedsloven, der gælder for myndigheder, der behandler sager efter sociallovgivningen.

Forholdet mellem CPR - loven og forvaltningsloven

Selv om der i det konkrete tilfælde er tale om en undersøgelse af en borgers bopælsforhold efter CPR - loven, skal kommunen naturligvis følge forvaltningslovens regler for sagsbehandlingen og almindelige regler for god forvaltningsskik. Dette gælder navnlig lovens regler om vejledning, partshøring, aktindsigt, begrundelse, klagevejledning og indhentelse af oplysninger fra andre lokale administrative organer, andre kommuner eller forvaltningsmyndigheder i øvrigt.

Netop i forbindelse med undersøgelse af sager, hvor der er en konkret begrundet mistanke om, at en person uretmæssigt oppebærer en social ydelse, vil der ofte være tale om indhentelse af oplysninger om rent private forhold.

Forholdet mellem forvaltningsloven og persondataloven

Reglerne for indhentelse og videregivelse af oplysninger om rent private forhold findes dels i forvaltningslovens og persondataloven dels i særlovgivningen.

Reglerne i forvaltningsloven tager primært sigte på at regulere retsstillingen for de personer, der er parter i en forvaltningssag. Persondatalovens primære sigte er, at regulere retsstillingen for den, der behandles persondata om.

Forvaltningslovens regulerer således i vidt omfang andre forhold end de, der er reguleret i persondataloven. Men der er dog grænseflader mellem

de to love, nemlig med hensyn til spørgsmålet om adgangen til at videregive personoplysninger og med hensyn til spørgsmålet om aktindsigt/indsigtsret.

Videregivelsesbestemmelserne i persondataloven angår alene spørgsmålet om, hvornår kommunen som dataansvarlig er berettiget til at videregive personoplysninger. Spørgsmålet om, i hvilket omfang kommunen er forpligtet til at videregive sådanne oplysninger til andre forvaltningsmyndigheder, beror på lovgivningen i øvrigt, herunder navnlig på den generelle oplysningsbestemmelse i forvaltningsloven § 31 eller på eventuelle særlige lovbestemmelser om oplysningspligt.

Spørgsmålet om, i hvilket omfang kommunen er forpligtet til at videregive sådanne oplysninger til private, beror ligeledes på lovgivningen i øvrigt - i praksis navnlig på offentlighedsloven og forvaltningslovens regler om aktindsigt i forhold til parter.

Forvaltningslovens øvrige regler om vejledningspligt, partshøring, begrundelse, klagevejledning m.v. gælder naturligvis også for rent elektronisk behandlede sager. Bortset fra spørgsmålet om videregivelse og indsigtsret medfører persondataloven således næppe nogen ændringer i de krav, der stilles til forvaltningsmyndigheders sagsbehandling i forbindelse med afgørelsessager, herunder med hensyn til kravene til god forvaltningsskik.

Reglerne i de to love for, under hvilke betingelser myndigheder må videregive oplysninger, er i vidt omfang skønsmæssige. Det vil derfor afhænge af en konkret vurdering i det enkelte tilfælde, om betingelserne for videregivelse er opfyldt.

Som nævnt gælder persondataloven for behandling af personoplysninger, som helt eller delvist foretages ved hjælp af elektronisk databehandling, og for ikke - elektronisk behandling af personoplysninger, der er eller vil blive indeholdt i et register. Persondataloven gennemfører bl.a. Europa - Parlamentets og Rådets direktiv²⁰ om beskyttelse af fysiske personer i forbindelse med behandling af personoplysninger og om fri udveksling af sådanne oplysninger.²¹

²⁰ 95/46/EF af 24. oktober 1995

²¹ EF-Tidende 1995 L 281, side 31 ff.

Begrebet ”behandling” omfatter enhver form for håndtering af oplysninger om personer. En af de vigtigste former for behandling er videregivelse af personoplysninger.

Persondataloven gælder først og fremmest for behandling af personoplysninger, som sker ved hjælp af elektronisk databehandling, f.eks. skrivning af breve eller systematisering af persondata ved hjælp af computerteknik. Loven gælder også, når personoplysninger sendes over Internettet.

Persondataloven gælder også, hvis oplysningerne skal indgå i et manuelt register, f.eks. en systematisk samling af personoplysninger i et papirkartotek.

Datatilsynet har uddybet,²² hvornår et manuelt register er omfattet af persondataloven. Fortegnelser, kartotekskasser og journalkortsystemer betragtes som manuelle registre. Almindelige sagsakter i form af papirdokumenter, mapper med sagsakter og samlinger af sådanne mapper, f. eks. samlet i et system med hængemapper eller i sagsreoler, betragtes derimod *ikke* som et register.

Det kan give anledning til tvivl, om ringbind og lignende med afgørelser og andet materiale skal betegnes som et register.

Ifølge Datatilsynets praksis skal følgende to betingelser være opfyldt, for at en samling af materiale med personoplysninger betragtes som et register:

1. For det første er det en betingelse, at materialet er struktureret efter bestemte kriterier. Strukturering kan bestå i inddeling efter f. eks. personnummer, fødselsdato, navn i alfabetisk rækkefølge, dato for udgående breve eller blot inddeling efter sagskategorier/emneområder
2. Derudover er det en betingelse, at formålet med den strukturerede samling af materiale er at kunne finde frem til oplysninger om bestemte personer.

²² Skrivelse af 29. 3. 2001

Diverse former for praksisoversigter, såsom ”visdomsbøger” eller medarbejdernes egne ringbind o. lign. med forskelligt materiale, vil herefter som udgangspunkt ikke være et register, idet formålet hermed som regel kun er at skabe sig et overblik over praksis inden for forskellige områder eller at genfinde velegnede standardformuleringer.

Grænsefladerne mellem på den ene side forvaltningsloven og på den anden side persondataloven kommer bl.a. til udtryk med hensyn til spørgsmålet om adgangen til at videregive personoplysninger.

Ved vurderingen af, om en videregivelse skal bedømmes efter forvaltningslovens eller efter persondatalovens regler, må der lægges vægt på følgende:

Persondataloven gælder kun for videregivelse af personoplysninger. Videregivelse af fortrolige oplysninger, som ikke er personhenførbare, skal således bedømmes efter forvaltningslovens regler.

I det omfang der er tale om videregivelse af personoplysninger, som er undergivet en ren edb-mæssig behandling eller som indgår i et manuelt register, vil spørgsmålet om berettigelsen heraf skulle bedømmes efter persondatalovens regler. Som eksempel kan nævnes den situation, hvor personoplysninger videregives over Internettet eller via e-mail. Endvidere kan nævnes den situation, hvor oplysninger i et edb - system printes ud og videregives, jf. nedenfor.

Manuel videregivelse af personoplysninger fra en manuel sag skal bedømmes efter forvaltningsloven. Som eksempel kan nævnes den situation, at en borger sender et brev, der indgår i en manuel sag hos myndigheden.

Et andet eksempel er, at myndigheden udarbejder et håndskrevet notat om en telefonsamtale med en borger eller en anden myndighed. Hvis et sådant brev eller notat indeholder fortrolige oplysninger, skal spørgsmålet om, hvorvidt myndigheden er berettiget til at videregive disse oplysninger til en anden myndighed, afgøres efter reglerne i forvaltningsloven.

I ”blandingssager”, hvor der er tale om videregivelse af oplysninger, som er undergivet edb-mæssig behandling, og som også indgår i en manuel sag, skal videregivelsen vurderes ud fra persondatalovens regler, hvis

myndigheden anvender oplysninger fra edb - systemet, f.eks. hvis oplysninger i edb - systemet printes ud med henblik på videregivelse, eller hvis sagsbehandleren læser personoplysninger op fra en computerskærm.

Omvendt vil forvaltningslovens videregivelsesregler skulle anvendes, hvis oplysninger, der videregives manuelt, kommer fra en manuel sag. F.eks. hvor oplysninger - som er eller har været undergivet edb-mæssig sagsbehandling - efterfølgende indgår i en manuel sag og her gøres til genstand for administrativ sagsbehandling med henblik på eksempelvis at træffe afgørelse.

Som andre eksempler, på hvornår videregivelse skal bedømmes efter henholdsvis forvaltningslovens og persondatalovens regler, kan nævnes: Oplysninger fra en manuel sag videregives uden brug af edb, f.eks. ved at et brev i sagen fotokopieres og sendes, eller ved at der læses op fra den manuelle sag. I sådanne tilfælde skal videregivelsen vurderes efter forvaltningslovens regler.

Hvis oplysningerne fra den manuelle sag derimod videregives ved brug af edb, f.eks. ved at dokumentet scannes og videregives over Internettet eller via e - mail, eller ved at oplysninger fra sagen gengives i en e - mail, bedømmes videregivelsen efter persondatalovens regler.

Hvis oplysningerne ikke findes i en manuel sag, men alene i en elektronisk udgave, skal videregivelsen af oplysningerne bedømmes efter persondatalovens regler, uanset om videregivelsen sker med eller uden brug af edb. I disse tilfælde er sagsbehandlingen fuldt digitaliseret.

I de tilfælde, hvor oplysninger findes både i en manuel sag og i en elektronisk udgave, f.eks. i form af en brevkopi af et afsendt brev, der ligger på den manuelle sag, og som endnu ikke er slettet fra tekstbehandlingssystemet, afhænger bedømmelsen af regelsættet af, hvorfra oplysningerne videregives, og hvordan de videregives.

Hvis oplysningerne videregives fra den manuelle sag, beror det på, om oplysningerne videregives med eller uden brug af edb, jf. eksemplerne ovenfor.

Hvis oplysningerne videregives direkte fra tekstbehandlingssystemet, f.eks. ved at der tages et print af et dokument med oplysningerne, som

videresendes, bedømmes spørgsmålet om videregivelse efter persondatalovens regler. Det samme vil være tilfældet, hvis oplysningerne læses op fra computerskærmen. Videregivelse af oplysninger fra et manuelt register bedømmes efter persondatalovens regler, uanset om videregivelsen sker i form af fortegnelser eller lister skrevet i hånden eller ved brug af tekstbehandling.

Den enkelte myndighed vil således til en vis grad selv kunne tilrettelægge, efter hvilket regelsæt adgangen til videregivelse skal bedømmes.

Forholdet mellem persondataloven og retssikkerhedsloven

Efter § 2, stk. 1 i persondataloven følger, at regler om behandling af personoplysninger i anden lovgivning, der giver den registrerede en bedre retsstilling, går forud for reglerne i persondataloven.

Bestemmelsen tager derimod ikke stilling til, hvad der skal gælde, hvis regler om behandling af personoplysninger i anden lovgivning giver den registrerede en dårligere retsstilling.

I bemærkningerne til loven er dog anført, at persondataloven finder anvendelse, hvis regler om behandling af personoplysninger i anden lovgivning giver den registrerede en dårligere retsstilling. Dette gælder dog ikke, hvis den dårligere retsstilling har været tilsigtet. Efter forarbejderne lægges der således op til, at det skal bero på almindelig lovfortolkning, hvilken af flere love der finder anvendelse på en given behandling af personoplysninger. Med andre ord er det forudsat, at spørgsmålet om, hvilken lovregel der skal gives fortrinsret, skal løses ved konkret fortolkning²³.

Det må på denne baggrund antages, at reglerne om indhentelse og videregivelse af oplysninger i persondataloven viger for den særlige (sær-) regulering herom i retssikkerhedslovens § 11c.

I det følgende beskrives, hvilke oplysninger, der må indhentes i forbindelse med en konkret kontrol af, hvorvidt borgeren med urette modtager en social ydelse og betingelserne herfor.

²³ Se nærmere kommentarer til lov om behandling af personoplysninger ved Kristian Korfits Nielsen og Henrik Waaben, 1. udgave s. 68

3. 3 Indhentelse af oplysninger efter CPR - loven²⁴

Det er kommunalbestyrelsens ansvar at sikre, at enhver borger folkeregistreres på den adresse, hvor vedkommende faktisk bor eller opholder sig.

Ved bopæl forstås ifølge loven det sted (bolig), hvor en person regelmæssigt sover, når denne ikke er midlertidigt fraværende på grund af ferie, forretningsrejse, sygdom eller lignende, og hvor denne har (de fleste af) sine ejendele. Om stedet efter almindelig sprogbrug kan kaldes en bolig, eller om stedet er registreret i Bygnings – og Boligregistret (BBR), er uden betydning, hvis en person benytter stedet som sit hjem. Sommerhuse, erhvervslejemål, hotelværelser og kolonihavehuse, der anvendes som et hjem, kan således danne grundlag for bopælsregistrering. Campingvogne, både og lignende bevægelige boliger kan ligeledes danne grundlag for registrering, jf. CPR - lovens § 9.

Ved afgørelsen i forbindelse med CPR - lovens § 6, stk. 1, af, om et fravær fra bopælen er midlertidigt, eller om man er flyttet, må der ske en vurdering af, om der er hensigt til tilbagevenden til bopælen, f.eks. om der er taget skridt til at afvikle den tidligere bolig. Herudover er længden af fraværet af betydning. Et fravær fra boligen, mens man er i sommerhus, betragtes efter fast praksis som et midlertidigt fravær. I øvrigt kan der ikke gives nogen fast tidsgrænse for, hvor langt fraværet fra bopælen kan være, når den pågældende opholder sig her i landet.

Med udtrykket ”fast opholdssted”, jf. § 6, stk. 2, sigtes til det sted, som den registrerede ikke benytter som et egentligt hjem, men hvor vedkommende i en vis periode overnatter og kan træffes. Foruden f.eks. hospitaler og institutioner omfatter udtrykket også de situationer, hvor en persons ophold på en bestemt adresse ikke har sådan karakter, at stedet kan betragtes som vedkommendes hjem, men hvor vedkommende opholder sig i et sådant omfang, at det pågældende sted må siges at være vedkommendes hovedopholdssted. Der kan ikke siges noget om, hvor langt opholdet skal være, for at det kan siges at være fast, men hvis alternativet er en registrering uden fast bopæl, vil også ophold på mindre end en måneds varighed normalt kunne danne grundlag for registrering af adressen som fast opholdssted.

²⁴ Lovbekendtgørelse 2006-11-20 nr. 1134 om Det Centrale Personregister

Udgangspunktet er, at det som en borger oplyser vedrørende sine bopælsforhold er korrekt, medmindre kommunen kan bevise det modsatte.

Hvis der er tvivl om, hvorvidt en person er korrekt bopælsregistreret - det vil sige også rent faktisk opholder sig, der hvor vedkommende er registreret - skal kommunen undersøge dette nærmere for at rette eventuelle fejl. Dette har væsentlig betydning, da CPR - systemets oplysninger om bopæl har retsvirkning i andre lovgivninger, f.eks. for kommunens afgørelse om tildeling af en social ydelse.

Det er den enkelte kommune, der selv vælger indhold og omfang af den forebyggende og kontrollerende indsats i sager om borgeres bopælsforhold inden for rammerne af forvaltningsloven, CPR - loven og anden lovgivning. Det er ikke muligt at sige, præcis hvor meget der skal til, før bevisbyrden kan siges at være løftet. Dog kan siges, at oplysninger fra unavngivne personer i almindelighed har ringe bevisværdi.

Udover den almindelige adgang til at indhente oplysninger fra andre forvaltningsmyndigheder eller internt i kommunen, kan kommunen efter CPR - loven afkræve en række private personer eller institutioner oplysninger til brug for en undersøgelse af, om en person er korrekt bopælsregistreret. Kommunen kan afkræve følgende oplysninger:

1. En nærmere redegørelse fra vedkommende selv om dennes bopælsforhold
2. En erklæring fra en husejer eller lejer om, hvem der flytter til eller fra dennes ejendom eller lejlighed og, om hvem der bor eller opholder sig i ejendommen eller lejligheden
3. Oplysninger fra Post Danmark, private tele - og forsyningselskaber, private boligselskaber og - foreninger, arbejdsløsheds-kasser, fagforeninger og pengeinstitutter med henblik på at fastlægge vedkommendes bopælsforhold.

Hvis de pågældende nægter at give disse oplysninger, kan de straffes med bøder.

Ifølge det tidligere Indenrigsministerium²⁵ er CPR - loven i sin opremning udtømmende. Det vil sige, at ikke andre private end de oven for angivne har oplysningspligt, og at kommunen ikke må kontakte andre pri-

²⁵ Indenrigsministeriets skr. af 30. august 2001 til samtlige kommunalbestyrelser

vate end nævnt, f.eks. en nabo, arbejdsgiver m.v. for at få belyst en persons bopælsforhold. I tilfælde, hvor en part i en bopælssag selv inddrager andre private i sagen og måske oven i købet henviser kommunen til at rette henvendelse til disse, vil kommunen kunne henvende sig til disse og anmode om yderligere oplysninger, da der i så fald ikke er noget beskyttelseshensyn.

Kommunen har også i forbindelse med sagens oplysning mulighed for at benytte oplysninger, som i forvejen er i kommunens besiddelse, eventuelt i andre forvaltningsgrene, f.eks. hvilken adresse den pågældende har oplyst til f.eks. socialforvaltningen, hvilken kontaktadresse/telefonnummer en person har oplyst til skoletandpleje, skole eller daginstitution m.v. Efter forvaltningsloven er der også mulighed for at indhente oplysninger hos andre myndigheder. Herudover kan kommunen indhente oplysninger fra eventuelle andre parter i sagen som led i partshøring af disse, f.eks. tidligere samlevende.

Det er alene oplysninger, der kan belyse en persons bopælsforhold, der kan indhentes efter CPR - loven. Hvis man f.eks. udspørger en logi - vært om, hvem han har boende på adressen - hvad man ikke har hjemmel til efter retssikkerhedsloven - må kommunen ikke, under dække af at man er i færd med at undersøge en folkeregistersag, udspørge logiværten om ting, som kommunen vil anvende i en social sag.

Der må ikke mellem de forskellige forvaltningsgrene udveksles oplysninger til brug for en bopælssag, som er uden betydning for en bopælsregistrering. Og der skal udfærdiges et notat i medfør af offentlighedslovens § 6 (notatpligt), selv om en oplysning allerede findes i kommunen. Det skal fremgå heraf, på hvilket tidspunkt oplysningen er modtaget og fra hvilken forvaltningsgren.

Efter vejledning til CPR-loven²⁶ vil indhentelse af følgende oplysninger bl.a. kunne bidrage til at belyse en bopælssag:

- Hvilken adresse har den pågældende f.eks. oplyst til andre af kommunens forvaltningsgrene, f.eks. socialforvaltningen eller andre forvaltningsmyndigheder
- Oplysninger f.eks. tilvejebragt efter retssikkerhedsloven

²⁶ Vejledning om folkeregistrering nr. 85 af 23. november 2006

- Oplysninger om boligens størrelse, indretning og kvalitet i forhold til antallet af beboere
- Borgerens anmeldelse til Post Danmark af midlertidig eller vedvarende adresseændring (oplysningen skal gives selvom adressebeskyttelse)
- Borgerens opgivelse af adresse over for private tele- og forsyningsvirksomheder, arbejdsløsheds-kasser, fagforeninger (hvis man positivt ved at vedkommende er medlem) og pengeinstitutter
- Oplysninger om samlet forbrug af el, vand, varme, gas og telefon for en bestemt periode
- Oplysninger fra boligselskaber og -foreninger om, hvem der står på lejekontrakten og om dennes eventuelle bestemmelser om det maksimalt tilladelige antal beboere i lejemålet.

I forbindelse med behandlingen af en række klagesager har det tidligere Indenrigsministerium udtalt²⁷, at man ikke som led i undersøgelsen af en borgers bopælsforhold må foretage nogen form for systemiseret observation af en borgers forhold.

Kommunen må imidlertid gerne efter ministeriets opfattelse anvende tilfældige eller enkeltstående observationer i en bopælssag.

Indenrigsministeriet har endvidere præciseret, at der ikke i CPR - loven er hjemmel til, at en kommune kan kræve at få adgang til en borgers bopæl for at vurdere, hvem der bor på adressen.

Kun hvor kommunen forgæves har forsøgt såvel skriftligt som telefonisk at komme i kontakt med borgeren for at få en afklarende samtale om dennes bopæl, kan det være berettiget at opsøge denne på bopælen i dagtimerne alene med det formål at aftale nærmere tid for en samtale i forvaltningen.

Den sociale lovgivning regulerer ikke forholdet, om det må anses for lovligt, at en ansat opsøger borgeren på dennes bopæl, hvis der ikke er tale om, at den kommunalt ansatte skal udføre en social opgave, f.eks. hjemmehjælp, i borgerens hjem.

Det tidligere Socialministerium har dog i et konkret svar til Folketingets Socialudvalg²⁸ udtalt, at da der ikke i den sociale lovgivning foreligger en

²⁷ Indenrigsministeriets skr. af 30. august 2001 til samtlige kommunalbestyrelser

²⁸ Svar af 12. oktober 2001 til Folketingets Socialudvalg (Alm.del – spg. 158 - bilag 487)

lovhjemmel, der giver kommunalt ansatte beføjelse til at foretage uanmeldte besøg i borgerens hjem, er det efter Socialministeriets opfattelse ikke tilladt, at kommunalt ansatte foretager besøg hos en klient, uden at gøre klienten særskilt opmærksom på, at klienten er berettiget til at nægte de pågældende at komme ind.

Med hensyn til brug af systematisk overvågning i forhold til sociale sager om reelt enlige er dette efter Socialministeriets opfattelse reguleret af den almindelige forvaltningsretlige grundsætning om proportionalitet.. Dette betyder, at kommunen ved vurderingen af, på hvilken måde en sag skal oplyses, skal vælge det mindst indgribende middel. Socialministeriet mener ikke, at systematisk observation er en proportionel fremgangsmåde i disse sager.

3. 4 Indhentelse og videregivelse af oplysninger efter forvaltningsloven

Som en almindelig kommunalretlig grundsætning antages den kommunale forvaltning at være en enhedsforvaltning. Organer og enheder, der er institueret i kommunestyrelsesloven, og som afleder deres kompetence fra kommunalbestyrelsen, udgør én og samme forvaltningsmyndighed.

Når bortses fra ansøgningssager, jf. oven for under pkt. 2. 5 vil der derfor normalt uden borgerens samtykke kunne udveksles oplysninger om enkeltpersoners rent private forhold imellem de forskellige afdelinger inden for kommunen.

Dette er dog ikke ensbetydende med, at der er fri adgang til at drøfte fortrolige oplysninger om klienter blandt de ansatte inden for samme myndighed. En sådan drøftelse vil efter omstændighederne kunne være uberettiget og i strid med straffelovens regler om tavshedspligt. Det gælder f.eks. med hensyn til almindelig sladder, hvori indgår fortrolige personoplysninger. Adgangen til intern videregivelse er dog forholdsvis vid, og det må som hovedregel være berettiget, at en ansat videregiver oplysninger, hvis modtageren har en saglig interesse i det.²⁹

Imidlertid er der i lovgivningen tillagt forskellige lokale administrative organer inden for den kommunale forvaltning selvstændig kompetence,

²⁹ Forvaltningsloven med kommentarer af John Vogter, 3. udgave side 538

der gør, at disse organer betragtes som selvstændige forvaltningsmyndigheder.

Dette gælder f.eks. børn - og ungeudvalget, folkeoplysningsudvalget, vurderingsrådet, beredskabskommissionen, skolebestyrelsen, skolelederen for så vidt angår spørgsmål vedrørende det enkelte barns forhold, ungdomsskolebestyrelsen, ældrerådet, klagerådet, koordineringsudvalget, huslejenævnet m.v. Dette gælder også, selvom de får bistand fra kommunens administration, f.eks. sekretariatsbistand.

Med undtagelse af disse organer med selvstændig kompetence er der en ret for de ansatte til inden for enhedsforvaltningen at udveksle oplysninger, hvis det er nødvendigt for, at den der anmoder om oplysningen, kan udføre sin opgave på en faglig og kvalificeret måde. Der må naturligvis ikke anmodes om flere oplysninger, end hvad der er nødvendigt til brug for sagen.

Sker der udveksling af oplysninger om enkeltpersoners rent private forhold mellem kommunen og et lokalt organ med selvstændig kompetence, skal dette ske under iagttagelse af reglerne i forvaltningslovens § 28 om videregivelse af oplysninger imellem forvaltningsmyndigheder, medmindre andet følger af lovgivningen, eksempelvis § 43, stk. 3, jf. stk. 2 i retssikkerhedsloven, der omhandler selvejende institutioner og andre private, der løser sociale opgaver for det offentlige.

3. 4. 1 Videregivelse af oplysninger om rent private forhold

Forvaltningsloven indeholder almindelige regler om myndigheders adgang til at videregive fortrolige oplysninger til andre myndigheder. En oplysning er fortrolig, hvis den er af en sådan karakter, at den efter den almindelige opfattelse i samfundet bør kunne forlanges unddraget offentlighedens kendskab.

Det er den myndighed, der vil videregive oplysninger, som skal afgøre, om betingelserne for videregivelse er opfyldt i det konkrete tilfælde. Om dette er tilfældet, må i vidt omfang bero på et konkret skøn over oplysningens karakter og over formålet med videregivelsen.

Andre oplysninger kan som udgangspunkt frit videregives til en anden forvaltningsmyndighed. Det gælder f. eks. adresseoplysninger og oplysninger om ægteskabelig status.

Forvaltningslovens § 28 bygger på en opdeling af de fortrolige oplysninger i oplysninger om enkeltpersoners rent private forhold og oplysninger om andre fortrolige oplysninger (almindelig fortrolige oplysninger).

Karakteren af den fortrolige oplysning har betydning for, under hvilke betingelser oplysningen kan videregives til en anden myndighed. Efter forvaltningsloven må oplysninger om rent private forhold kun videregives til en anden forvaltningsmyndighed under de betingelser, som fremgår af forvaltningslovens § 28, stk. 1. Oplysninger om andre fortrolige forhold kan videregives, når der som led i myndighedens virksomhed er sagligt grundlag for det.

Oplysninger om enkeltpersoners rent private forhold er f.eks. oplysninger om politiske, foreningsmæssige og strafbare forhold samt oplysninger om væsentlige sociale problemer.

Ved afgørelsen af om en fortrolig oplysning vedrører rent private forhold, skal der lægges vægtes på, om oplysningen afslører særligt følsomme forhold vedrørende den enkeltes privatliv.

Det er en forudsætning for at anse en oplysning for at være af rent privat karakter, at der ikke i det konkrete tilfælde foreligger forhold, der gør, at oplysningen ikke er fortrolig. Det kan f. eks. være tilfældet, hvis den pågældende selv har gjort offentligheden bekendt med oplysningen, eller hvis oplysningen er almindelig kendt - eventuelt efter at have været udførligt omtalt i medierne.

Det er den myndighed, som er i besiddelse af almindeligt fortrolige oplysninger, der i det enkelte tilfælde konkret skal afgøre, om det er berettiget at videregive oplysningerne, men der vil normalt være en formodning for, at den myndighed, der beder om oplysningerne også har et sagligt behov for at få disse til brug for sin virksomhed eller for en afgørelse, som denne myndighed skal træffe.

Hvis den myndighed, der anmodes om at udlevere oplysningerne, kommer i tvivl om, hvorvidt det vil være berettiget at udlevere bestemte oplysninger, må den forespurgte myndighed anmode den rekvirerende myndighed om nærmere oplysninger om denne myndigheds behov for at få de pågældende oplysninger.

Oplysninger om en persons rent private forhold må efter forvaltningslovens § 28, stk. 1, som udgangspunkt ikke videregives til en anden forvaltningsmyndighed. Videregivelse af oplysninger om rent private forhold kan dog ske, når én af følgende betingelser er opfyldt:

- 1) Den, oplysningen vedrører, har givet samtykke.
- 2) Det følger af lov eller bestemmelser fastsat i henhold til lov, at oplysningerne skal videregives.
- 3) Videregivelsen sker til varetagelse af private eller offentlige interesser, der klart overstiger hensynet til de interesser, der begrundes hemmeligholdelse, herunder hensynet til den, oplysningen angår.
- 4) Videregivelsen er et nødvendigt led i sagens behandling eller er nødvendig for, at en myndighed kan gennemføre tilsyns- eller kontrolopgaver.

Det er som nævnt den myndighed, som er i besiddelse af oplysningen, der i det konkrete tilfælde skal tage stilling til, om videregivelse vil være berettiget.

Myndigheden må således i de under 3) nævnte situationer foretage en konkret afvejning af på den ene side den interesse, som den oplysningen vedrører har i, at oplysningen hemmeligholdes, og på den anden side karakteren og betydningen af de private eller offentlige interesser, der kan begrunde, at oplysningen videregives til en anden forvaltningsmyndighed.

Som det fremgår, kan oplysninger vedrørende en persons rent private forhold videregives til en anden myndighed, når væsentlige hensyn til offentlige interesser klart taler for det. Hensynet til at søge alvorligere forbrydelser forebygget, efterforsket og retsforfulgt er et eksempel herpå.

Hvis politiet retter henvendelse til kommunen med henblik på at få oplysninger til brug ved behandlingen af en straffesag, vil kommunen normalt være berettiget til at videregive også oplysninger om rent private forhold, når det sker med henblik på efterforskning af overtrædelser af straffeloven og mere alvorlige overtrædelser af anden lovgivning.

Interesseafvejningen vil også kunne gøre det berettiget, at politiet videregiver oplysninger til kommunen til brug for kommunens afgørelser om eventuelle erstatningskrav eller om retten til offentlige tilskud.

Oplysninger om enkeltpersoners rent private forhold må også videregives, hvis videregivelsen er et nødvendigt led i sagens behandling eller er nødvendig for, at en myndighed kan gennemføre tilsyns- eller kontrolopgaver. Denne bestemmelse skal sikre, at sager kan behandles også i tilfælde, hvor andre myndigheder nødvendigvis må inddrages i sagsbehandlingen.

Som et eksempel på at videregivelse i almindelighed vil være et nødvendigt led i sagsbehandlingen, kan nævnes de sociale myndigheders videregivelse af oplysninger fra en sag om modtagelse af sociale ydelser til politiet til brug for politiets efterforskning af eventuelt socialt bedrageri.

I det omfang en forvaltningsmyndighed er berettiget til at videregive en oplysning, er myndigheden også efter forvaltningsloven forpligtet til på begæring af en anden forvaltningsmyndighed at videregive oplysningen, hvis den er af betydning for myndighedens virksomhed eller for en afgørelse, som myndigheden skal træffe.

Dette gælder dog ikke, hvis videregivelsen påfører myndigheden et merarbejde, der væsentligt overstiger den interesse, den anden myndighed har i at få oplysningerne.

Forvaltningslovens regler om videregivelse af fortrolige oplysninger regulerer som nævnt alene adgangen til at videregive oplysninger mellem myndigheder. Reglerne angår derimod ikke adgangen til at videregive oplysninger inden for samme myndighed.

Spørgsmålet om, hvorvidt videregivelse af fortrolige oplysninger kan finde sted i disse tilfælde, beror på, om videregivelsen må anses for berettiget efter reglerne om tavshedspligt.

Men som nævnt tidligere antages der at gælde en forholdsvis vid adgang til intern videregivelse, hvis den, der modtager oplysningerne, har en saglig interesse heri³⁰.

³⁰ John Vogter, kommentarer til forvaltningsloven 3. udg. s. 538

Forvaltningsloven regulerer heller ikke videregivelse af fortrolige oplysninger til *private*. Reglerne herom findes dels i offentlighedsloven dels i forvaltningslovens regler om parter særlige adgang til aktindsigt. Herudover findes der i særlovgivningen særlige regler om offentlighed, f.eks. i sundhedsloven, der giver patienter adgang til at se deres journaler.

3. 4. 2 Videregivelse af almindeligt fortrolige oplysninger

Almindeligt fortrolige (og ikke fortrolige oplysninger) kan som udgangspunkt frit videregives til en anden forvaltningsmyndighed, når det må antages, at oplysningen vil være af væsentlig betydning for myndighedens virksomhed eller for en afgørelse, myndigheden skal træffe (§ 28, stk. 3).

3. 5 Indhentelse og videregivelse af oplysninger efter persondataloven

Når en myndighed videregiver personoplysninger på en måde, der er omfattet af persondataloven, er der nogle generelle og grundlæggende krav til databehandling, som skal være opfyldt. Disse regler giver ikke i sig selv nogen ret til at videregive personoplysninger, men hvis videregivelse kan ske på grundlag af de øvrige regler i loven, skal disse grundlæggende krav altid være opfyldt.

De grundlæggende krav går bl.a. ud på, at behandling, herunder videregivelse, af personoplysninger skal ske i overensstemmelse med ”god databehandlingskik”. Den nærmere fastlæggelse af, hvad der ligger i ”god databehandlingskik” sker gennem Datatilsynets praksis. Det er også et grundlæggende krav, at når en myndighed indsamler personoplysninger, skal det stå klart for myndigheden, hvilket formål oplysningerne skal bruges til, og en senere behandling må ikke være uforenelig med det formål, som oplysningerne oprindeligt blev indsamlet til.

Herudover må indsamlede oplysninger ikke omfatte mere end nødvendigt, når formålet tages i betragtning, og myndigheden skal sikre sig, at der ikke behandles urigtige eller vildledende oplysninger. Indsamlede oplysninger skal slettes eller anonymiseres, når det ikke længere er nødvendigt for den pågældende myndighed at være i besiddelse af oplysningerne i en form, der gør det muligt at identificere den enkelte person.

Persondataloven indeholder herudover en række særlige regler om, hvornår en myndighed må behandle, herunder videregive, personoplysninger.

Hvilke regler, som myndigheder skal følge i det enkelte tilfælde, afhænger af oplysningernes karakter og formålet med databehandlingen.

3. 5. 1 Indhentelse af personoplysninger

Den materielle hovedregel for kommunens behandling af personoplysninger findes i persondatalovens § 6, nr. 6.

Efter denne bestemmelse kan indsamling, registrering og anden behandling af personoplysninger ske, når behandlingen er nødvendig af hensyn til udførelsen af en opgave, der henhører under offentlig myndighedsudøvelse. Det må antages at være tilfældet overalt, hvor kommunen inden for de lovmæssige rammer træffer afgørelse over for borgerne. Dækket er også udøvelsen af faktisk forvaltningsvirksomhed.

Herudover må indsamling af personoplysninger som udgangspunkt finde sted, hvis den oplysningerne angår

- har givet sit samtykke hertil (nr. 1)
- behandlingen er nødvendig for at overholde en retlig forpligtelse, herunder forpligtelser, der påhviler kommunen efter love og administrative forskrifter (nr. 3) eller
- er nødvendig af hensyn til udførelsen af en opgave i samfundets interesse (nr. 5), eller
- er nødvendig for at myndigheden kan forfølge en berettiget interesse og hensynet til den registrerede ikke overstiger denne interesse (nr. 7).

Persondataloven skelner mellem oplysninger, der indhentes hos den registrerede *selv* (PDL § 28) eller hos *andre* (PDL § 29). Hvis kommunen indsamler oplysninger hos den registrerede selv, har kommunen pligt til af egen drift at give den registrerede meddelelse om en række forhold. Disse er:

- Den dataansvarliges identitet (navn og adresse)
- Formålene med den behandling, hvortil oplysningerne er bestemt
- Alle yderligere oplysninger, der under hensyn til de særlige omstændigheder, hvorunder oplysningerne er indsamlet, er nødvendige for, at den registrerede kan varetage sine interesser, som f.eks.

- a. Kategorierne af modtagere
- b. Om det er obligatorisk eller frivilligt at besvare stillede spørgsmål samt mulige følger af ikke at svare,
- c. Om reglerne om indsigt i og om berigtigelse af de oplysninger, der vedrører den registrerede.

Anvendelse af denne fremgangsmåde er naturligvis ikke nødvendig, hvis den registrerede allerede er bekendt med disse oplysninger.

Kommunen er kun forpligtet til at give den registrerede disse oplysninger én gang, og orienteringen skal gives snarest muligt ved indsamlingen af oplysningerne og senest efter 10 dage efter registreringen af oplysningen.³¹ Der gælder ingen formkrav til oplysningen, men kommunen bør sikre sig, at den nødvendige dokumentation for at oplysningspligten er overholdt, også er til stede.

Er oplysningerne indhentet hos andre end den registrerede selv, gælder en lignende bestemmelse efter PDL § 29, men her skal den registrerede tillige have oplyst *typen* af de oplysninger, der indhentes.

Specielt i den situation hvor kommunen ved at indhente oplysninger ønsker at kontrollere, om en borger uretmæssigt oppebærer en social ydelse, kan oplysningspligten bevirke, at borgeren skynder sig at tage de fornødne forholdsregler. Underretning kan derfor undlades, hvis den registreredes interesse i at få kendskab til oplysningen - efter en konkret afvejning - findes at burde vige for afgørende hensyn til private eller offentlige interesser.

Reglerne om videregivelse af personoplysninger findes i persondatalovens §§ 6 - 8. Karakteren af de private oplysninger, der nævnes i § 7 og § 8 svarer stort set til de oplysninger af privat karakter, der er nævnt i forvaltningslovens § 28, stk. 1.

3. 5. 2 Ikke fortrolige og almindeligt fortrolige oplysninger

Det er den myndighed, der vil videregive oplysningerne, som afgør, om betingelserne for videregivelse er opfyldt i det konkrete tilfælde. Om dette er tilfældet beror på et konkret skøn over oplysningens karakter og over formålet med videregivelsen.

³¹ Datatilsynets vejledning nr. 126 af 10. juli 2000 pkt. 2. 2. 1

Efter persondatalovens § 6 kan ikke fortrolige og almindeligt fortrolige personoplysninger - det vil sige alle andre oplysninger end oplysninger om rent private forhold - videregives, hvis den person, oplysningen vedrører, har givet sit udtrykkelige samtykke, eller hvis videregivelse er nødvendig af hensyn til en række nærmere angivne interesser. En del af de oplysninger, som er omfattet af persondatalovens § 6, vil altså være fortrolige, mens andre oplysninger ikke er det.

Sådanne almindelige personoplysninger, der ikke vedrører rent private forhold, kan f.eks. være identifikationsoplysninger, oplysninger om økonomiske forhold og andre lignende ikke følsomme oplysninger. Det vil bero på den konkrete situation, om en given behandling af oplysninger må antages at være nødvendig. Ved kravet om nødvendighed er der overladt myndigheden et vist skøn.

Ikke fortrolige og almindeligt fortrolige oplysninger kan bl.a. videregives, hvis det er nødvendigt, for at myndigheden kan overholde en retlig forpligtelse. Der kan ske videregivelse i tilfælde, hvis myndigheden ved lov er pålagt en oplysnings-, underrettnings- eller indberetningspligt. Et eksempel på en sådan oplysningspligt er retssikkerhedslovens bestemmelse om, at myndigheder har pligt til at videregive oplysninger om enkeltpersoners økonomiske forhold, der er nødvendige til behandlingen af en sag, hvor der søges hjælp efter den sociale lovgivning.

Oplysningerne kan også videregives, hvis det er nødvendigt som led i myndighedsudøvelse. Kerneområdet for offentlig myndighedsudøvelse er udstedelse af forvaltningsakter, f.eks. når offentlige myndigheder træffer afgørelser om udbetaling af sociale ydelser eller om skatteansættelser. Som oftest vil der ikke være noget til hinder for, at oplysningerne videregives til andre myndigheder, som har et behov for oplysningerne i deres sagsbehandling.

Herudover kan ikke fortrolige og almindeligt fortrolige oplysninger bl.a. også videregives, hvis det er nødvendigt for at varetage en berettiget interesse, der overstiger hensynet til den registrerede. Den dataansvarlige myndighed skal i det enkelte tilfælde vurdere konkret, hvorvidt hensynet til de interesser, der ønskes forfulgt med videregivelsen, overstiger den registreredes interesser. Denne vurdering vil afhænge af en række omstændigheder, bl.a. formålet med videregivelsen.

Vurderingen af, om en behandling kan anses for nødvendig, afhænger af, hvilken form for behandling der er tale om. Jo mere indgribende en behandling er, desto større krav stilles der til nødvendigheden af, at behandlingen finder sted.

3. 5. 3 Oplysninger om rent private forhold

Persondatalovens §§ 7 og 8 sonderer mellem to typer af oplysninger om enkeltpersoners rent private forhold. Baggrunden for denne sondering er, at nogle af de oplysninger, der i persondataloven betragtes som følsomme, ikke i persondatadirektivets forstand anses som oplysninger om rent private forhold.

De oplysninger, der er efter persondatadirektivet skal anses som oplysninger om rent private forhold, er oplysninger om racemæssig eller etnisk baggrund, politisk, religiøs eller filosofisk overbevisning, fagforeningsmæssige tilhørsforhold og helbredsmæssige og seksuelle forhold, jf. persondatalovens § 7, stk. 1.

Herudover er der i den danske persondatalovs § 8 medtaget en række andre typer af oplysninger om enkeltpersoners rent private forhold, der også anses for at være følsomme. Det drejer sig om oplysninger om strafbare forhold, væsentlige sociale problemer og andre rent private forhold end de i § 7 nævnte. Som oplysninger om andre rent private forhold anses bl.a. oplysninger om andre foreningsmæssige forhold end fagforeningsmæssige, familiestridigheder mv.

Der er således overensstemmelse mellem de oplysninger, som efter persondataloven og forvaltningsloven anses som oplysninger om rent private forhold.

Oplysninger om enkeltpersoners rent private forhold må kun videregives, når nogle særlige betingelser er opfyldt. Sådanne oplysninger kan bl.a. videregives, hvis der er tale om videregivelse af oplysninger, som den registrerede selv har offentliggjort. Oplysninger er offentliggjort, når de er fortalt til en bredere kreds af personer. Som eksempel kan nævnes oplysninger, der videregives gennem tv eller aviser. Det er en betingelse, at oplysningerne er offentliggjort på den registreredes eget initiativ.

Oplysninger om rent private forhold kan også videregives, hvis videregivelsen er nødvendig for, at et retskrav kan fastlægges, gøres gældende eller forsvares. Offentlige myndigheders behandling af oplysninger som led i myndighedsudøvelse vil typisk være omfattet af denne bestemmelse. Eksempelvis kan sociale myndigheder, der har mistanke om socialbedrageri, behandle oplysninger om disse forhold, f.eks. med henblik på politianmeldelse.

Videregivelse af oplysninger kan desuden ske, hvis videregivelsen er nødvendig af hensyn til en offentlig myndigheds varetagelse af opgaver på det strafferetlige område. Bestemmelsen gælder for alle offentlige myndigheder, der administrerer lovgivning, hvor overtrædelse af reglerne er strafsanktioneret.

Oplysninger om rent private forhold, der ikke er direktivbestemte, herunder oplysninger om strafbare forhold, kan herudover bl.a. videregives, hvis videregivelsen sker til varetagelse af private eller offentlige interesser, der klart overstiger hensynet til de interesser, som begrundet hemmeligholdelse, eller hvis videregivelse er nødvendig - af hensyn til enten den myndighed, der afgiver oplysningerne, eller den myndighed, der modtager oplysningerne - for udførelsen af en myndigheds virksomhed eller påkrævet for en afgørelse, som myndigheden skal træffe.

Persondatalovens § 8 regulerer særskilt adgangen til at videregive følsomme oplysninger fra forvaltningsmyndigheder, der udfører opgaver inden for det sociale område, f.eks. kommuners og amtskommuners socialforvaltninger.

Disse myndigheder må kun videregive oplysninger om enkeltpersoners rent private forhold, hvis den registrerede har givet sit udtrykkelige samtykke hertil, hvis videregivelse sker til varetagelse af private eller offentlige interesser, der klart overstiger hensynet til de interesser, der begrundet hemmeligholdelse, eller hvis videregivelse er et nødvendigt led i den afgivende myndigheds sagsbehandling eller nødvendig for, at en myndighed kan gennemføre tilsyns- eller kontrolopgaver. Kriterierne for videregivelse svarer til dem, der er fastsat i forvaltningsloven.

Som det fremgår, er reglerne i forvaltningsloven og persondataloven for, under hvilke betingelser myndigheder må videregive oplysninger udformet sådan, at de kriterier, der indgår i den konkrete afvejning i hvert en-

kelt tilfælde, i vidt omfang er de samme efter forvaltningsloven og persondataloven.

3. 5. 4 Oplysningspligt over for den registrerede

Persondataloven indeholder regler, som tillægger den registrerede en række rettigheder over for de myndigheder, som behandler oplysninger om den pågældende. Eksempelvis gælder der særlige regler om oplysningspligt, der betyder, at den registrerede har ret til at modtage besked fra myndigheder om, at der indsamles oplysninger om den pågældende. Dette gælder, uanset om oplysningerne indsamles hos den registrerede selv eller hos andre.

Myndigheder har pligt til af egen drift at give den registrerede meddelelse om, hvem der er dataansvarlig - det vil sige den myndighed, der har det umiddelbare ansvar for behandlingen, og som i det daglige disponerer over oplysningerne - hvad de indsamlede oplysninger skal bruges til samt yderligere oplysninger, der er nødvendige, for at den registrerede kan varetage sine interesser. Dette gælder dog ikke, hvis den registrerede allerede er bekendt med de pågældende oplysninger. Oplysning skal som udgangspunkt gives ved registreringen.

Underretning kan dog undlades, hvis den registreredes interesse i at få kendskab til oplysningen findes at burde vige for afgørende hensyn til private eller offentlige interesser. Indskrænkning i myndighedernes oplysningspligt kræver en konkret afvejning af de modstående hensyn for hver enkelt oplysning. På baggrund af en konkret afvejning vil undtagelse kunne gøres, bl.a. hvis afgørende hensyn til forebyggelse, efterforskning, afsløring og retsforfølgning i straffesager eller til kontrol -, tilsyns- og reguleringsopgaver på visse nærmere angivne områder begrundet det.

Det skal indgå i vurderingen, at der skal være tale om afgørende hensyn til offentlige interesser. Undtagelse fra oplysningspligten kan kun gøres, hvor der er nærliggende fare for, at det offentlige interesser vil lide skade af væsentlig betydning.

3. 6 Indhentelse og videregivelse af oplysninger efter retssikkerhedsloven

Som allerede nævnt ovenfor kan der være bestemmelser i særlovgivningen, som supplerer eller tilsidesætter forvaltningslovens regler for ind-

hentelse af oplysninger fra andre forvaltningsmyndigheder. Sådanne regler findes f.eks. i retssikkerhedslovens § 11 a, der som tidligere omtalt netop er blevet præciseret på dette punkt.

§ 11 a har selvstændig betydning i forholdet til forvaltningslovens videregivelsesregler, fordi der efter bestemmelsen

- er mulighed for at indhente oplysninger fra en række *private*, f. eks. pengeinstitutter, arbejdsgiveren m. v.
- skal indhentes samtykke fra den pågældende, selvom oplysningerne *ikke* er af privat eller fortrolig karakter og
- at forvaltningslovens ”værdispringsregel” og tilsvarende regler i persondataloven viger for bestemmelsen.

Bestemmelsen gælder for myndigheder, der behandler sager efter sociallovgivningen. Dette betyder, at det ikke er lovligt for andre forvaltningsgrene, f.eks. folkeregistret at benytte de særlige muligheder, der ligger i loven for at indhente oplysninger uden samtykke.

§ 11a giver en udtømmende beskrivelse af, fra hvem, der - med borgernes samtykke - kan forlanges oplysninger fra som led i sagens oplysning, og som er nødvendige for at behandle sagen både i ansøgningsfasen og i kontrolfasen. Det gælder andre offentlige myndigheder, uddannelsesinstitutioner, sygehuse, læger psykologer, autoriserede sundhedspersoner i øvrigt og personer, der handler på disses ansvar, arbejdsløshedskasser, pengeinstitutter, arbejdsgivere og *private*, der udfører opgaver for det offentlige.

Oplysningerne kan indhentes selvom de vedrører en persons rent *private* forhold og andre fortrolige oplysninger, ligesom kommunen kan indhente lægejournaler, sygehusjournaler eller udskrifter heraf. Da bestemmelsen er udtømmende, kan der f.eks. ikke indhentes oplysninger fra andre privatpersoner, f. eks. en nabo eller frivillige organisationer (gælder dog ikke børnesager).

Hvis den, der bliver bedt om det, ikke vil afgive de ønskede oplysninger til brug for kommunens sagsbehandling, kan kommunen forlange, at der optages retsligt forhør efter retsplejelovens regler herom (§1018). Men kommunens adgang til at indhente oplysninger begrænses af de samme forhold, der begrænser pligten til at vidne efter retsplejeloven. Der kan

herefter indkaldes en repræsentant for en anden offentlig myndighed, en sundhedsperson eller andre, der er omfattet af oplysningspligten til afhøring i retten, hvis vedkommende nægter at udtale sig til de sociale myndigheder.

De oplysninger, der indhentes skal vedrøre den borger, der ansøger om eller modtager hjælpen. Der kan således ikke forlanges oplysninger om f. eks. en formodet samlever til en borger, der modtager en forhøjet social ydelse som reelt enlig.

Kommunen kan dog uden samtykke til brug for behandlingen af en enkelt sag eller til brug for generel kontrol kræve oplysninger om økonomiske forhold om den, der ansøger om eller får hjælp, og dennes ægtefælle eller samlever³². Disse oplysninger kan indhentes fra andre offentlige myndigheder og arbejdsløshedskasser. Tilsvarende kan indhentes om andre husstandsmedlemmer.³³

Dette gælder selvom den person, som oplysningerne vedrører, ikke bor i den kommune, som indhenter oplysningerne, jf. RTL § 11 a, stk. 2.

Kravet om samtykke fra borgeren kan også fraviges, hvis kommunen har en konkret formodning om, at en borger modtager en social ydelse med urette og derfor ønsker at rejse en *tilbagebetalingssag*. Når kommunen indhenter oplysning uden samtykke, skal borgeren altid efterfølgende parts-høres i overensstemmelse med forvaltningslovens regler forinden, der træffes afgørelse.

I forbindelse med start på sagen har kommunen en forpligtelse til skriftligt at oplyse borgeren om, at kommunen kan indhente oplysninger fra andre og til at foretage uanmeldte besøg i virksomheder, for at kontrollere om borgeren ikke uretmæssigt oppebærer en social ydelse samtidig med, at vedkommende har lønnet arbejde, jf. nærmere nedenfor.

Borgeren skal også underrettes om konsekvenserne, hvis han ikke vil give samtykke til at der indhentes oplysninger om ham til brug for sagens oplysning (processuel skadevirkning).

³² Indsat ved lov 2008-04-30 nr. 323

³³ Indsat ved lov 2008-04-30 nr. 323

Endvidere skal han grundigt orienteres om, hvilke ændringer i hans situation, der kan have betydning for den hjælp han modtager.

Endelig skal han have orientering om, at han ved at fortie oplysninger om relevante ændringer over for kommunen, vil kunne pådrage sig et tilbagebetalingskrav eller eventuelt en bøde.

Retssikkerhedslovens § 43, stk. 3, regulerer videregivelse og indhentelse af oplysninger vedrørende enkeltpersoner, når opgaver overlades til andre end offentlige myndigheder.

Det følger af retssikkerhedslovens § 43, stk. 2, at når en myndighed overlader opgaver efter lov om aktiv socialpolitik, lov om en aktiv beskæftigelsesindsats, dagtilbudsloven, lov om sygedagpenge, lov om ret til orlov og dagpenge ved barsel og lov om social service til andre end offentlige myndigheder, er disse omfattet af reglerne i forvaltningsloven og offentlighedsloven.

Ved opgavevaretagelsen er videregivelse og indhentelse af oplysninger vedrørende enkeltpersoner omfattet af forvaltningslovens §§ 27, 29, 31 og 32. Dette gælder også for selvejende institutioner, der efter aftale udfører en opgave for en kommune eller en region.

Retssikkerhedslovens § 43, stk. 3, medfører, at de private ordninger for så vidt angår videregivelse og indhentelse af oplysninger vedrørende enkeltpersoner, skal betragtes som en del af den kommunale forvaltning, når de udfører opgaver, jf. § 43, stk. 2.

Specielt om tilbagebetalingssager

Det er forvaltningen, der har ansvaret for at sagerne oplyses i tilstrækkeligt omfang, og at betingelserne for at modtage ydelsen er til stede. Viser det sig, at dette ikke er tilfældet, har kommunen en forpligtelse til at rejse tilbagebetalingssag.

Hvis borgeren ikke vil give sit samtykke til at få sagen oplyst i disse tilfælde, kan der ses bort fra samtykket. Princippet om processuel skadevirkning, der har sammenhæng med borgerens samtykke, har ingen mening her, da man må formode, at borgeren i tilbagebetalingssituationen i mange tilfælde ikke vil være indstillet på at medvirke til sagens oplysning.

Det er dog en betingelse for at behandle en sag som tilbagebetalingssag, at kommunen har en *konkret mistanke*, der peger på grundlag for at rejse en tilbagebetalingssag. Indhentelse af oplysninger fra andre skal også være nødvendig for, at der kan træffes en forsvarlig afgørelse.

Det er vigtigt at være opmærksom på, at manglende samtykke kun gælder for tilbagebetalingssagen. Hvis man indhenter oplysninger om en borger til brug for kontrol om vedkommende fortsat er berettiget til ydelsen, skal der indhentes samtykke fra borgeren. Nægtes samtykke indtræder den processuelle skadevirkning. Noget andet er så, at den konkrete mistanke meget vel kan være opstået på baggrund af en individuel eller generel kontrol af udbetalingen.

3. 7 Uanmeldt eftersyn i virksomheder

Kommunerne har mulighed for uden retskendelse at foretage uanmeldt eftersyn i en virksomheds lokaler m.v. samt på arbejdssteder uden for virksomhedens lokaler for at kontrollere, om der er borgere, der arbejder samtidig med, at de modtager sociale ydelser (§12 a).

Der kan foretages eftersyn af alt materiale, der vedrører borgerens ansættelses - og lønforhold, f.eks. skattekort, kvittering for lønudbetaling, vagtskema, kalender, aftalebøger, kasseregnskab m. v. Dette gælder, uanset om oplysningerne findes i et elektronisk eller manuelt register. Også løst papirmateriale, der ikke er indeholdt i et register, vil kunne indgå i kommunens kontrol.

Hvis kommunen finder materiale, der skønnes at være af betydning for videre kontrol, skal materialet udleveres eller indsendes til kommunen. Personer, der er beskæftiget i virksomheden, skal efter anmodning oplyse navn, adresse og fødselsdato, ansættelsesperiode og løn - og ansættelsesvilkår.

Det er den kommune, som virksomheden ligger i, som kan foretage kontrollen - alene eller sammen med andre myndigheder. Det er forudsat, at eftersynet i vidt omfang foretages i et samarbejde med SKAT og Arbejdsdirektoratet, der har lignende beføjelser til at foretage eftersyn inden for deres områder. Hver myndighed skal holde sig til sin egen kontrol-

hjemmel³⁴. Bestemmelsen er ikke til hinder for, at medarbejdere fra andre grene end socialforvaltningen bistår i kontrollen, når blot alle udgående medarbejdere holder sig inden for de rammer, der er fastlagt i retssikkerhedsloven for virksomhedsbesøg. Kommunen kan anmode politiet om bistand til eftersynet.

Hvis en kommune under et virksomhedsbesøg i egen kommune bliver opmærksom på borgere fra andre kommuner, har virksomhedskommunen mulighed for at undersøge forholdene for den anden kommune og underrette denne om resultaterne af kontrollen i det omfang de indhentede oplysninger måtte være relevante. Underretning bør ligeledes foretages til kommunens andre forvaltninger og Arbejdsdirektoratet, hvis man under eftersynet har truffet forsikrede ledige i virksomheden.

Kontrolbestemmelsen kan ikke anvendes, hvis kommunen har en konkret mistanke om socialt bedrageri eller anden lovovertrædelse. Er dette tilfældet skal sagen overgives til politiet, som herefter må foretage en egentlig efterforskning i overensstemmelse med retsplejelovens regler.

Hvis kommunen ved et kontrolbesøg vurderer at arbejdsgiverens registreringer er mangelfulde, kan kommunen pålægge arbejdsgiveren at foretage daglige registreringer af oplysninger om ansatte (logbog), jf. nærmere § 12 a, stk. 5. Disse registreringer skal fremvises for kommunen efter begæring. Se i øvrigt nærmere KL's vejledning om "Håndbog om fremgangsmåden i sager om misbrug af sociale ydelser"³⁵ fra august 2008.

3. 8 Indhentelse af oplysninger fra kommunens ansatte

Der hersker tilsyneladende en del usikkerhed i kommunerne, om hvad man kan pålægge de ansatte om at oplyse. Offentligt ansatte er omfattet de generelle bestemmelser om tavshedspligt i forvaltningsloven (§ 27, jf. straffelovens § 152). Herudover er der specielle bestemmelser om tavshedspligt for sundhedspersoner i sundhedslovens § 40.

Tilsidesættelse af tavshedspligten forudsætter særlig lovhjemmel, samtykke fra den pågældende eller varetagelse af private eller offentlige interesser, der klart overstiger hensynet til den pågældende person.

³⁴ Socialministeriets orientering til kommuner og amtskommuner m. fl. Af 15. maj 2003

³⁵ www.kl.dk

Forvaltningslovens § 28 omfatter ikke videregivelse af fortrolige oplysninger inden for kommunen. Disse spørgsmål er med hensyn til indhentelsen reguleret i forvaltningslovens § 29 (ansøgningssager) og § 32.

Dette er - som tidligere nævnt - dog ikke ensbetydende med, at der er fri adgang til at videregive og drøfte fortrolige oplysninger blandt de ansatte inden for kommunen. En sådan drøftelse af fortrolige oplysninger vil efter omstændighederne kunne være uberettiget og dermed i strid med forvaltningslovens § 27, jf. straffelovens § 152. Det gælder f. eks. med hensyn til almindelig sladder, hvori indgår fortrolige personoplysninger. Adgangen til intern videregivelse er dog forholdsvis vid, og må som hovedregel anses for berettiget, hvis den, der modtager oplysningerne, har en saglig interesse heri³⁶

Kommunen kan indhente oplysninger fra egne ansatte, hvis oplysningerne er nødvendige til dokumentation af forholdene. Videregivelse af oplysninger fra de ansatte, skal dog ske på baggrund af en konkret anmodning fra kommunen om en konkret sag.

Det tidligere Socialministerium har udtalt sig om³⁷, hvorvidt det er lovligt, at en daginstitution får pålæg om at indberette eventuelt socialbedrageri.

Af svaret fremgår, at ”umiddelbart har ansatte i en daginstitution ingen forudsætninger for at vurdere, om der er tale om socialt bedrageri. En sådan vurdering forudsætter kendskab til forhold, som må antages at være ukendt for institutionens personale.

Derimod kan kommunens personale blive pålagt at give oplysninger om helt konkrete forhold, som de faktisk har kendskab til, hvis oplysningerne er nødvendige for, at kommunen kan vurdere om en borger fortsat har ret til en ydelse.

Kommunen kan ikke i almindelighed bede personalet i en institution om at holde ”øjne og ører åbne” for at indberette løst og fast, der måtte forekomme mistænkeligt. Der skal foreligge en konkret begrundet mistan-

³⁶ John Vogter, kommentarer til forvaltningsloven 3. udg. s. 538

³⁷ Svar af 29. marts 2001 til Folketingets Socialudvalg (Spørgsmål 13 Alm. del – bilag 123)

ke, som kommunen ønsker af - eller bekræftet med et konkret spørgsmål”.

Socialministeriet nævner som eksempel, at et relevant spørgsmål til en daginstitutionens personale f.eks. kunne være at spørge om, hvor tit en fraskilt far henter sine børn i børnehaven. Hvis faderens bopæl er registreret 100 km fra institutionen, men faderen henter børnene hver dag, kan dette være med til at indicere, at forældrene sandsynligvis bor sammen på moderens bopæl, og at hun således oppebærer ydelser som reelt enlig med urette.

Det fremgår af vejledningen til retssikkerhedsloven,³⁸ at der ikke er hjemmel til, at kommunen generelt kan pålægge kommunalt ansatte, der færdes i borgerens hjem, f. eks. en hjemmehjælper, at indsamle oplysninger og foretage automatisk indberetning til kommunen om, hvad de måtte finde af relevante oplysninger om borgeren i hjemmet, men at man godt kan *pålægge* ansatte at indberette oplysninger ved en konkret mistanke.

De kommunalt ansatte må også godt af *egen drift* foretage indberetning til kommunen, hvis den ansatte har en konkret mistanke om socialbedrageri.

Det er KL's opfattelse,³⁹ at den ansatte, der får et konkret pålæg om at videregive oplysninger, har pligt til at efterkomme ordren. Kun hvis ordren er klart ulovlig og/eller pådrager den ansatte strafansvar eller et disciplinært ansvar, kan vedkommende undlade at efterkomme ordren.

Pligten til at fremkomme med oplysninger angår alene de forhold, som den ansatte umiddelbart kan observere. En ansat kan ikke pålægges at foretage undersøgelser eller stille spørgsmål til klienter med henblik på at klargøre, om der er tale om socialt bedrageri.

Der er i praksis ikke taget stilling til, om initiativet bør komme fra forvaltningen på grundlag af en konkret begrundet mistanke vedrørende en konkret klient/borger, eller om den ansatte i almindelighed selv skal være opmærksom på forhold, der vækker mistanke om socialt bedrageri.

³⁸ Pkt. 128 og 129

³⁹ KL's skr. af 12. marts 2000 til FTF

Det er KL's opfattelse, at initiativet bør komme fra forvaltningen og at den ansatte, der får konkrete pålæg om at videregive oplysninger, umiddelbart har pligt til at efterkomme ordren.

Set ud fra et personalemæssigt synspunkt kan det virke problematisk, at den ansatte både skal fungere som hjælper for klienten og samtidig skal føre en form for kontrol, der skal sikre, at borgeren nu også får hjælp og ydelser på lovligt grundlag. Men det er kommunerne, der har ansvaret for at tilrettelægge arbejdet således, at disse to hensyn afbalanceres.

For eksempel har nogle kommuner vedtaget, at kun personer, der træffer myndighedsafgørelser, skal pålægges denne pligt, mens personale med plejefunktioner skal undtages, f.eks. sundhedsplejersker, for ikke at risikere at ødelægge tillidsforholdet mellem forældrene og kommunen til skade for barnet.

Umiddelbart ses der ikke at være ansættelsesretlige, herunder overenskomstmæssige, hindringer for, at en kommune som arbejdsgiver pålægger de ansatte at indberette en begrundet mistanke om socialt bedrageri, der kan konstateres som et naturligt led i den pågældendes tjenstlige udførelse.

Den ledelsesret, som kommunen i kraft af ansættelsesforholdet har i forhold til eget personale, gælder ikke for personalet ved selvejende institutioner i kommunen. I forholdet til dette personale må kommunen anvende den almindelige bestemmelse i retssikkerhedslovens § 11 a, hvis man ønsker konkrete oplysninger.

3. 9 Overvågning og uanmeldte besøg

Retssikkerhedsloven giver ikke hjemmel til, at kommunen kan overvåge borgere eller gå ind i hjemmet og undersøge forholdene hos de, der modtager sociale ydelser. Dette spørgsmål reguleres i straffelovens og grundlovens bestemmelser om husfredskrænkelser og krænkelse af privatlivets fred.

Når overvågningen foregår i det offentlige rum, er overvågningen ikke strafbar efter straffeloven, men systematiske observationer kan være begrænset f. eks. af den almindelige forvaltningsretlige grundsætning om proportionalitet. Proportionalitetsprincippet betyder, at kommunen ved

vurderingen af, på hvilken måde en sag skal oplyses, skal vælge det mindst indgribende middel. Som nævnt ovenfor har det tidligere Indenrigsministerium tilkendegivet, at systematiske observationer er uproportionelle i adressesager.

I vejledningen til retssikkerhedsloven udtaler Socialministeriet, at overvågning og uanmeldte besøg i borgerens hjem kun kan foretages, hvis det er umuligt for kommunen at tilvejebringe de nødvendige oplysninger på anden måde i den konkrete sag ud fra en vurdering af sagens karakter.

Socialministeriet mener dog godt, at kommunalt ansattes tilfældige observationer kan indgå i en administrativ sag om tilbagebetaling efter den sociale lovgivning, hvis der er taget notat om observationen i sagen, jf. offentlighedslovens § 6.

Om brug af observationer og uanmeldte besøg i adressesager henvises til det tidligere Indenrigs - og Sundhedsministeriums vejledning om folkeregistrering.⁴⁰

3. 10 Hvordan behandler man anonyme henvendelser

Hvis forvaltningen modtager anonyme oplysninger, der kan have betydning for, hvorvidt en social ydelse fortsat kan udbetales, har kommunen pligt til at undersøge dette.

Kommunen skal notere oplysningerne ned i sagen, og er forpligtet til at partshøre borgeren efter reglerne i forvaltningslovens § 19, og foreholde ham de modtagne oplysninger. Kommunen er dog ikke af den grund forhindret i at foretage sagsbehandlingsskridt til sagens oplysning, idet § 19 alene indebærer en pligt for kommunen til at høre parten inden der træffes afgørelse om f.eks. ophør af ydelsen.

Hvis oplysningerne er registreret elektronisk, har kommunen i princippet en forpligtelse til efter persondatalovens at oplyse borgeren om, at man har modtaget oplysninger om vedkommende. Underretning kan dog undlades, hvis den registreredes interesse i at få kendskab til oplysningen findes at burde vige for afgørende hensyn til kommunale interesser. Dette vil formentlig være tilfældet, hvis en underretning vil medføre en væsentlig risiko for, at det ikke er muligt at sikre en materielt korrekt afgø-

⁴⁰ Vejledning nr. 51 af 13. juni 2002

relse og registrering i CPR. Men underretning af borgeren skal naturligvis finde sted, så snart dette ikke længere forhindrer sagens oplysning.

Hvis borgeren anmoder om aktindsigt, fordi han vil vide fra hvem, kommunen har modtaget oplysningerne, er kommunen som hovedregel forpligtet til at udlevere navnet på anmelderen, hvis man kender det. Kommunen kan derfor ikke garantere anmeldere anonymitet, hvilket man bør oplyse anmelderen om.

4. Sociale ydelsers ophør – hvilke sagsbehandlingskridt?

Hvis en kommune mener at kunne konstatere, at en borger oppebærer en social ydelse med urette, skal der træffes en afgørelse om at bringe udbetalingen til ophør.

Forinden en sådan afgørelse meddeles borgeren, skal der iagttages en række forvaltningsretlige sagsbehandlingskridt i henhold til forvaltningsloven, persondataloven eller særlovgivningen. Navnlig retssikkerhedsloven indeholder en række krav til sagsbehandlingen, der skærper de forvaltningsretlige regler. I det følgende nævnes de vigtigste af disse, idet der i øvrigt nærmere henvises til forvaltningsretlig litteratur om emnet og KL's "Håndbog om fremgangsmåden i sager om misbrug af sociale ydelser."

Når en kommune træffer en beslutning, der har karakter af en afgørelse i forvaltningsretlig forstand, skal reglerne om sagens oplysning, partshøring, begrundelse m.v. følges. Disse regler gælder over for *parter*, det vil sige den, der har en væsentlig, individuel og retlig interesse i sagens udfald. I dette tilfælde, den der hidtil har oppebåret den sociale ydelse.

4. 1 Kommunens oplysningspligt

Ifølge almindelige forvaltningsretlige principper har kommunen ansvaret for, at sagerne oplyses i tilstrækkeligt omfang, inden der træffes en afgørelse. Det er kommunen selv, der eventuelt i samarbejde med andre forvaltningsmyndigheder eller parten selv, skal fremskaffe de fornødne oplysninger.

Der er ingen almindelige regler for, hvilke oplysninger det er nødvendigt at tilvejebringe for at træffe afgørelse i en sag⁴¹, f.eks. om ophør af en social ydelse. Spørgsmålet om hvilke oplysninger, der skal indhentes er ikke alene afhængig af det offentlige interesser, men kommunen skal også principielt sikre sig, at partens eller parternes interesser varetages. Kommunen skal undersøge sagen så langt, som det er nødvendigt for at træffe en forsvarlig og materielt rigtig afgørelse. Afgørelsen må ikke bygge på

⁴¹ John Vogter: Kommentarer til forvaltningsloven, 3. udgave s. 345

formodninger, forudsætninger og antagelser, der ikke har tilstrækkelig støtte i de faktiske oplysninger i sagen.

Dette uskrevne forvaltningsretlige officialprincip, der forudsætter borgernes medvirken til oplysning af sagen, er lovfæstet i retssikkerhedsloven, der udtrykkeligt nævner, at ansøgere skal medvirke til at fremskaffe nødvendige oplysninger om eller hvilken hjælp, de er berettiget til. Kommunen har pligt til at oplyse borgeren om pligten til at medvirke, og om konsekvenserne af manglende medvirken.

4. 2 Parten skal høres inden der træffes afgørelse

Efter forvaltningslovens § 19 må kommunen ikke træffe en afgørelse om at en ydelse ikke mere skal udbetales uden, at man er helt sikker på, at borgeren også er bekendt med hvilke oplysninger om de faktiske omstændigheder, som kommunen har lagt vægt på i afgørelsen.

Det er vigtigt, at borgeren får mulighed for at korrigere og supplere forkerte eller mangelfulde oplysninger - at medvirke til at sikre, at afgørelsen træffes på et rigtigt materielt grundlag og måske ikke senere kendes ugyldig. Partshøring skal også foretages i de situationer, hvor parten i forvejen er bekendt med oplysninger (f.eks. fordi parten selv har givet dem til en anden del af forvaltningen, men hvor parten ikke kan vide, at disse opgaver nu indgår i en ny sag.

Til illustration skal her nævnes en ombudsmandsafgørelse⁴².

En kvinde klagede over, at kommunen havde standset udbetalingen af hendes sygedagpenge. Hun havde i sin tid sygemeldt sig på grund af smerter fra nakke og skulder. Hendes arbejde bestod i at køre lastbil uden servostyring, og løfte tunge kufferter. Egen læge og specialist havde skrevet under på, at hun var syg af de årsager, der var anført i erklæringen - smerterne fra nakke og skulder. Kommunens lægekonsulent ringede til lægerne og fik her at vide, at de ikke mente, at kvinden var reelt fysisk syg, men måske snarere havde en psykisk lidelse. Til grund for denne antagelse lå oplysninger om kvindens privatliv.

⁴² FOB 94/440

Kommunens medarbejdere oplyste kvinden om, at der havde været samtaler mellem lægerne og kommunens lægekonsulent, men de oplyste intet om samtalerens indhold. I sin afgørelse i sagen stillede kommunen som betingelse for at fortsætte opfølgningen af dagpengesagen, at kvinden lod sig behandle af en psykiater.

Afgørelsen kom som et chok for kvinden, der ikke mente, at hun var psykisk syg, hvad en efterfølgende speciallægeerklæring også bekræftede.

Ombudsmanden kritiserede først og fremmest, at kommunen ikke havde overholdt forvaltningslovens regler om obligatorisk partshøring.

Kommunens partshøring kan være skriftlig eller mundtlig, men det er vigtigt, at kommunen ved notat i sagen (notatpligten efter offentlighedslovens § 6) m.v. kan dokumentere, at partshøringen er foretaget, hvad der blev hørt over, og hvad borgeren svarede.

Det er naturligvis også en forudsætning, at det har stået helt klart for borgeren, at der er tale om en partshøring, forinden der skal træffes afgørelse om stop af ydelsen, medmindre der kommer nyt frem i sagen.

4. 3 Særligt om kommunens oplysningspligt efter persondataloven

Persondataloven indeholder ikke regler om partshøring af den registrerede, men i princippet kan lovens bestemmelser, om kommunens (den dataansvarliges) oplysningspligt og den registreredes ret til at korrigere indhentede oplysninger, siges at tilgodese de samme formål som partshøringsreglerne i forvaltningsloven.

Efter persondataloven er der som udgangspunkt en pligt for kommunen til at give den registrerede en række informationer, når der indsamles oplysninger om vedkommende (oplysningspligt).

Reglerne om oplysningspligt gælder, hvis oplysningerne bliver behandlet elektronisk, eller hvis oplysningen indgår i et manuelt (systematisk) register. I det øjeblik oplysningerne bliver skrevet ind i et tekstbehandlingsdokument, gælder persondataloven.

Oplysningspligten gælder både i situationer, hvor oplysningerne indhentes hos den registrerede selv, og hvor oplysningen indhentes fra en anden end den registrerede, f.eks. fra andre offentlige myndigheder. Der findes en række undtagelser fra oplysningspligten, se nærmere persondatalovens §§ 28 - 30.

Hvis indsamlingen af oplysninger sker hos den registrerede selv, skal der kun ske underretning, hvis den registrerede ikke er bekendt med oplysningerne i forvejen.

Hvis oplysningerne ikke er indsamlet hos den registrerede selv, vil der som udgangspunkt skulle ske en underretning. Oplysningspligten vil dog kunne udskydes under sagens forberedelse, hvis det konkret skønnes, at en oplysning til borgeren ved indsamlingen af oplysningen vil medføre, at det ikke er muligt at sikre en materielt rigtig afgørelse. Dette kan navnlig være tilfældet, hvis der er risiko for, at den registrerede indretter sin adfærd ud fra sin viden om, at der foregår en undersøgelse, hvorved øjemedet vil forspildes. Der er alene tale om en udskydelse af oplysningspligten. Underretning skal finde sted, så snart dette ikke længere forhindrer sagens oplysning.

4. 4 Pligt til at begrunde afgørelsen

Der findes ingen krav om, at en afgørelse om, at en social ydelse skal bringes til ophør, skal gives skriftligt. Men giver kommunen afgørelsen skriftligt, og giver den ikke parten ”fuldt ud medhold”, så skal den begrundes. Parten kan altid selv forlange at få en mundtlig meddelt afgørelse skriftligt.

I forvaltningslovens § 24 er opstillet meget præcise krav til indholdet af en fyldestgørende begrundelse:

- (Præcis) henvisning til de retsregler, som afgørelsen er truffet efter. Kommunen har ikke pligt til at citere retsreglerne, men skal som minimum angive lovens nummer og navn og den bestemmelse, som afgørelsen bygger på. Det bedste vil dog altid være, at medsende kopi af de relevante bestemmelser.
- Hvis afgørelsen beror på et administrativt skøn - som de sociale afgørelser som oftest gør - skal man angive de hovedhensyn, der har været bestemmende for skønsafvejelsen.

- Redegørelse for faktiske omstændigheder, der har været af væsentlig betydning for afgørelsen, om nødvendigt

Til illustration skal fra ombudsmandspraksis⁴³ nævnes en afgørelse, der vedrører såvel manglende begrundelse som partshøring.

På baggrund af en anonym anmeldelse indhentedes der oplysninger om elforbruget hos en formodet samlever og oplysninger fra kommunens tekniske forvaltning om, at samleveren ikke måtte bo hele året i sit kolonihavehus, sendte kommunen en afgørelse til den pågældende om, at ordinært og ekstra børnetilskud blev stoppet med virkning fra efterfølgende kvartal. Som begrundelse anførtes, at ”De anses ikke for reelt enlig i henhold til børnetilskudslovens § 2, nr. 1.”

Ombudsmanden kritiserede, at afgørelsen blev truffet, uden at kommunen forinden havde givet pågældende lejlighed til at udtale sig om den anonyme henvendelse eller om de oplysninger, forvaltningen i den anledning indhentedes om de impliceredes folkeregisteradresse og elforbrug.

Kommunen tilsidesatte dermed partshøringsreglerne i forvaltningslovens § 19.

Afgørelsen indeholdt tillige ingen angivelse af, hvilke oplysninger kommunen byggede afgørelsen på. Dermed tilsidesatte kommunen kravet i § 24 i forvaltningsloven om en redegørelse for, hvilke oplysninger vedrørende sagens faktiske omstændigheder, der var tillagt væsentlig betydning ved afgørelsen.

Ombudsmanden fandt tilsidesættelsen af disse to centrale sagsbehandlingsregler beklagelig.

Ved ankenævnets behandling af klagen over afslag på ordinært og ekstraordinært børnetilskud forelå langt flere og detaljerede oplysninger til belysning af, om pågældende var reelt enlig forsørger, end da kommunen traf afgørelsen.

Ombudsmanden fandt det beklageligt, at det ikke af ankenævnets afgørelse fremgik, hvilke oplysninger vedrørende sagens faktiske forhold,

⁴³ FOB beretning: 31 12 97 nr.14-13

som nævnet havde lagt vægt på, herunder hvilke af de bevismæssigt set usikre oplysninger nævnet havde lagt til grund for afgørelsen.

Ombudsmanden fandt, at begrundelsespligten i forvaltningslovens § 24 var tilsidesat, og henstillede til nævnet at genoptage sagen til fornyet behandling med henblik på, at der meddeltes pågældende en ny afgørelse ledsaget af en fyldestgørende begrundelse.

4. 5 Klagevejledning

Hvis kommunen meddeler begrundelsen for afgørelsen skriftligt, skal der også gives klagevejledning efter forvaltningslovens § 25, hvis der er mulighed for at klage til en anden forvaltningsmyndighed, f.eks. det sociale nævn. Vejledningspligten efter § 25 indebærer ikke en pligt til at oplyse om klagemulighed til statsforvaltningen eller ombudsmanden, medmindre der rettes en konkret forespørgsel herom.

Klagevejledningen skal oplyse om, hvilken instans, der kan klages til. Adresse, telefonnummer og åbningstid kan være en stor hjælp for den, der ønsker at klage. Der skal også ifølge loven gives oplysning om den fremgangsmåde, der findes på området, f.eks. på det sociale område f.eks., at klagen skal indsendes igennem kommunen, der har pligt til at genvurdere sagen, jf. retssikkerhedslovens § 66. Man skal være opmærksom på, at en genvurdering også er en afgørelse i forvaltningsretlig forstand, og at alle de ovenfor nævnte regler om partshøring, meddelelse af afgørelse og begrundelse også gælder her.

Også fristen for klagens indgivelse - på det sociale område inden 4 uger fra afgørelsens modtagelse - skal angives. Det skal endvidere angives, om klageren skal vedlægge eventuelle dokumenter, og om der kun er særlige spørgsmål, som klageinstansen kan behandle m.v.⁴⁴

Klagevejledning skal gives skriftligt over for borgeren i forbindelse med meddelelsen af den trufne afgørelse. Hvis klagevejledning undlades, løber klagefristen først fra det tidspunkt, hvor klagevejledningen gives.

⁴⁴ Se nærmere om klageinstansernes efterprøvelse af afgørelser i vejledning til retssikkerhedsloven pkt. 219-227.

5. Tilbagebetaling af uretmæssigt modtagne sociale ydelser

Som det fremgår af det foregående, har kommunen efter retssikkerhedsloven pligt til skriftligt at oplyse ansøgeren eller den, der modtager hjælp om, bl.a. hvilke typer af ændringer, der kan have betydning for hjælpen og muligheden for at borgeren kan blive mødt med et tilbagebetalingskrav, hvis borgeren ikke giver kommunen besked om ændringen.

I det følgende diskuteres kun tilbagebetaling af ydelser, der er modtaget med urette, og hvor der i lovgivningen er udtrykkelige regler om tilbagebetaling (i modsætning til ulovbestemte regler om tilbagesøgning den såkaldte *condictio indebiti*).

5.1 Tilbagebetalingsbestemmelser

De fleste sociale love indeholder en særlig bestemmelse om tilbagebetaling af ydelser, der er modtaget med urette. Årsagen er naturligvis, at man vil modvirke misbrug af de sociale ydelser. De enkelte tilbagebetalingsbestemmelser inden for sociallovgivningen fremgår af bilag.

Det karakteristiske ved bestemmelserne er, at kommunens ansvar (er knyttet til myndighedsudøvelsen) ikke direkte er beskrevet i modsætning til modtagerens.⁴⁵ Denne ”ulighed” i beskrivelsen af de to parter ansvar har muligvis været medvirkende til, at kommunerne har efterspurgt⁴⁶ og stadig efterspørger klarere retsregler for, hvad der skal til for at løfte bevisbyrden i disse sager.

De fleste tilbagebetalingsbestemmelser i sociallovgivningen forudsætter, at kommunen kan godtgøre, at modtageren 1. uberettiget og 2. mod bedre vidende har modtaget en ydelse.

⁴⁵ Mikael Kielberg: Socialret, 1. udg. 2000

⁴⁶ Den Sociale Ankestyrelse jan.1999: Kommunernes krav om tilbagebetaling over for borgere, der uberettiget har modtaget sociale ydelser

5. 2 Hvad forstås ved ”uberettiget modtaget”?

For at tilbagebetalingskrav kan rejses, er det en forudsætning, at tilsidesættelsen af oplysningspligten kan bebrejdes modtageren. Der skal samtidig være årsagsforbindelse mellem tilsidesættelse af oplysningspligten og den fejlagtige udbetaling⁴⁷.

Det er naturligvis en forudsætning - for at tillægge manglende overholdelse af oplysningspligten virkning - at borgeren er blevet grundigt vejledt om, hvilke forhold der skal gives oplysning om og har fået indskærpet oplysningspligtens betydning efter reglerne i retssikkerhedsloven. Den, der modtager hjælp, har pligt til at oplyse om ændringer i forhold, der har betydning for ydelse af hjælpen. Kommunen skal give denne besked skriftligt og det skal fremgå, hvilken type af ændringer, der kan have betydning for hjælpen og konsekvenserne af, at ændringen ikke oplyses.

Modtagerens ansvar er knyttet til oplysningspligten, dvs. både til en pligt til at medvirke til sagens oplysning i forbindelse med ansøgningen og til en selvstændig løbende forpligtelse til at underrette kommunen om udbetaling af f.eks. feriepenge, dagpenge, pensioner, renter, gevinster, erstatninger, arv, ægtefælle – og børnebidrag eller tilbagebetalt skat, hvis dette har en tæt sammenhæng med de vilkår, hvorunder ydelsen blev givet. Undlader borgeren at oplyse kommunen om disse forhold, oppebærer han ydelsen uberettiget.

5. 3 Hvad forstås ”mod bedre vidende”?

Hvis det objektivt kan konstateres, at modtageren ikke har opfyldt sin oplysningspligt (og dermed uberettiget har oppebåret en social ydelse), må man foretage en vurdering af, om fejlen også kan tilregnes modtageren - at han har modtaget ydelsen mod bedre vidende.

Mod bedre vidende foreligger, når ansøgeren er sig fuldt bevidst, at opfyldelse af oplysningspligten ville indebære, at han ikke ville kunne modtage ydelsen eller i hvert fald ville have fået en mindre ydelse, hvis forvaltningen havde været bekendt med de relevante oplysninger. Det vil sige, at den pågældende har haft til hensigt at tilbageholde oplysninger, som ville have haft afgørende indflydelse på retten til det ansøgte. Også i

⁴⁷ Mikael Kielberg: Socialret (s. 111)

den situation, hvor ansøgeren ikke bevidst har undladt at give oplysninger, vil der alligevel kunne pålægges tilbagebetaling, hvis undladelsen skyldes uopmærksomhed eller glemsomhed. I denne vurdering må man se på, om forholdet kan bebrejdes ham, fordi den udviste adfærd har afvejet fra den, som man kunne forvente eller kræve af ham.⁴⁸

Om adfærden kan bebrejdes den pågældende beror på, hvad man generelt kan kræve af en ansøger under hensyn til, hvad andre ansøgere i almindelighed oplyser. Særlige forhold hos ansøgeren – viden eller erfaring – vil kunne få indflydelse på denne vurdering.

Det er kommunen, der har bevisbyrden for, at ydelsen er modtaget mod bedre vidende eller i ond tro.

Ond tro omfatter i denne forbindelse positivt viden om, at en opfyldelse af oplysningspligten vil medføre bortfald eller nedsættelse af ydelsen og grovere former for uagtsom ikke viden. Derimod bør ond tro kun undtagelsesvis omfatte simpel uagtsomhed.⁴⁹

5. 4 Vurdering af, om der skal ske tilbagebetaling

Hvis man i kommunen vurderer, at ovennævnte betingelser for at rejse et tilbagebetalingskrav er til stede, har man også pligt til at rejse et sådant og har ikke mulighed for efter omstændighederne at frafalde kravet.

Tilbagebetalingspligten omfatter kun den del af ydelsen, som må anses for være modtaget uberettiget mod bedre vidende. Kommunen skal derfor kortlægge, hvor stort og hvordan det for meget udbetalte beløb er opstået, og hvad årsagen er til at ”fejludbetalingen” er opstået. Årsager til ”fejludbetaling” for de ydelser, som denne pjece beskæftiger sig med, vil som oftest være indtægtsændringer, ændringer i samlivsforhold, helbredsændringer, flytninger m.v.

Når en række kommuner i enkelte tilfælde undlader at rejse krav om tilbagebetaling⁵⁰, er det i høj grad de formelle krav, regler og retningslinier, der hindrer kommunerne i at rejse krav, da man er i tvivl om, hvorvidt bevisbyrden kan løftes.

⁴⁸ Mikael Kielberg: Socialret (s. 121)

⁴⁹ Mikael Kielberg: Socialret (s. 122)

⁵⁰ Den Sociale Ankestyrelse 1999: Kommunernes krav om tilbagebetaling over for borgere, der uberettiget har modtaget sociale ydelser

Et godt forarbejde i sagen med overholdelse af de almindelige forvaltningsretlige sagsbehandlingsregler er således en betingelse for at gennemføre et tilbagebetalingskrav på grundlag af dokumentation i sagen for f.eks. at der er orienteret om oplysningspligt, at der er foretaget den fornødne partshøring, givet fyldestgørende begrundelse for ophør af ydelsen m.v.

Det Sociale Nævn for Københavns og Frederiksberg Kommuner har foretaget en undersøgelse af praksis på området for tilbagebetaling af ydelser efter aktivloven og pensionsloven⁵¹. Undersøgelsen omfattede i alt 58 sager. På baggrund af denne gennemgang anbefaler Det Sociale Nævn bl.a.:

1. At der tages stilling til de subjektive forhold og oplysningspligt og god/ond tro, særligt i begrundelserne
2. At afgørelserne begrundes i overensstemmelse med forvaltningslovens krav, herunder med angivelse af hvilke forhold, der ligger til grund for vurderingen af, at oplysningspligten er tilsidesat mod bedre vidende eller ydelsen er modtaget mod bedre vidende
3. At det sikres, at der udleveres kopi til borgeren af skema om borgerens oplysningspligt.
4. At forvaltningen i pensionssagerne mindst opbevarer kopi af den første pensionsmeddelelse med borgerens oplysningspligt samt en kopi af pensionsmeddelelse med borgerens oplysningspligt, når indkomstgrundlaget ændres udover almindelige reguleringer.
5. At afgørelser om borgerens tilbagebetalingspligt meddeles skriftligt i alle tilfælde under hensyntagen til afgørelsernes særligt bebyrdende karakter
6. At man er opmærksom på lovgrundlag, partshøring og klagevejledning.

⁵¹ Gengivet i Nyt fra Ankestyrelsen 2001 nr.5

6. Krav til rejsning af socialbedragerisag

6.1 Retssikkerhedslovens straffebestemmelse

Med en ændring til retssikkerhedsloven pr. 1. juli 2003 blev der åbnet mulighed for, at domstolene kan idømme bøder til borgere, der begår uagtsomt bedrageri ved at fremkalde, bestyrke eller udnytte en vildfarelse hos kommunen ved at afgive urigtige eller vildledende oplysninger eller ved at undlade at give oplysninger om forhold, der har betydning for hjælpen (§ 12 b).

Ifølge bemærkningerne til lovforslaget⁵² kan bestemmelsen kun anvendes for vildledelse af myndighederne i forbindelse med behandling af sager, der er omfattet af retssikkerhedsloven.

Der kan kun idømmes straf, hvis borgeren ikke for det samme forhold kan idømmes en hårdere straf efter straffeloven. Er der i forbindelse med ansøgningen afgivet urigtige oplysninger i en skriftlig erklæring, kan der blive tale om straffelovens § 163 om afgivelse af urigtige erklæringer. Der kan desuden blive tale om straf for dokumentfalsk, jf. straffelovens § 171, f.eks. ved indgivelse af falske lønsedler til myndigheden.

§ 12 b svarer til straffelovens § 279, blot med den forskel, at der efter den nye bestemmelse kan straffes for grov uagtsomhed.

Vildfarelsen

Anvendelsen af bestemmelsen forudsætter, at borgeren med sin adfærd har bragt kommunen i en vildfarelse om forhold, der har betydning for kommunens vurdering af, om borgeren er berettiget til at modtage ydelsen.

Borgeren kan kun straffes for at afgive urigtige eller vildledende oplysninger eller for at fortie forhold, der har betydning for afgørelsen. Bedømmelsen af hvilke oplysninger, der har betydning for afgørelsen, afhænger af hvad kommunen anser for tilstrækkeligt til at sagen er oplyst i tilstrækkeligt omfang enten fra kommunens eller borgerens side.

⁵² L 138 (Folketinget 2002 – 2003)

Hvis borgeren ikke ønsker at medvirke til at oplyse sagen, er der ikke mulighed for at idømme bøder. Der er i dette tilfælde ikke tale om fortielse af oplysninger, der har resulteret i en vildfarelse hos kommunen, idet denne jo er bekendt med, at der mangler oplysninger i sagen.

Det svigagtige forhold og kommunens formuetab

Bestemmelsen finder anvendelse, hvis borgeren ved sin adfærd fremkalder, bestyrker eller udnytter en vildfarelse forud for sagens afgørelse eller ved senere opfølgning af sagen. Bestemmelsen finder ligeledes anvendelse, hvis borgeren senere undlader at oplyse kommunen om ændringer, der kan have betydning for hjælpen, og derved bestyrker eller udnytter en vildfarelse hos kommunen om, at vedkommende fortsat er berettiget til at modtage ydelsen. Det er samtidig et krav, at kommunen har lidt et formuetab som følge af vildfarelsen.

Med fremkaldelse af en vildfarelse menes, at borgeren positivt skal have bidraget til kommunens vildfarelse ved at afgive urigtige oplysninger, f. eks. om, at borgeren ikke har formue.

Med bestyrkelse menes, at borgeren forstærker en allerede bestående vildfarelse hos myndigheden, ved f. eks. at underbygge fejlagtige slutninger med overbevisende detaljer.

Med udnyttelse menes, at borgeren benytter sig af en vildfarelse, der i forvejen er hos kommunen ved f. eks. at undlade at berigtige relevante faktiske oplysninger, som kommunen fejlagtigt lægger til grund for afgørelsen.

De subjektive betingelser for straf

Der kan alene idømmes bøde efter bestemmelsen, hvis borgeren har handlet groft uagtsomt. Ved grov uagtsomhed forstås, at borgeren burde have indset, at kommunen var eller blev bragt i en vildfarelse.

Borgeren skal derfor have en viden om, i hvilke tilfælde afgivelse af urigtige eller vildledende oplysninger eller fortielse vil kunne bringe kommunen i en vildfarelse. En forudsætning for dette er, at kommunen ved sagens oplysning anmoder borgeren om de oplysninger, som kommunen skal bruge for at afgøre om hjælpen kan ydes. Kommunen skal skriftligt oplyse borgeren om, hvilke ændringer, der kan have betydning for hjælpen, og sikre sig at borgeren også har forstået meddelelsen

6. 2 Straffelovens bedrageribestemmelse

Vildledelse af de sociale myndigheder kan udover overtrædelse af retsikkerhedslovens § 12 b efter omstændighederne også indebære en lovovertrædelse af straffelovens bedrageribestemmelse. Bestemmelsen i straffeloven § 279 har følgende ordlyd:

” For bedrageri straffes den, som, for derigennem at skaffe sig eller andre uberettiget vinding, ved retsstridigt at fremkalde, bestyrke eller udnytte en vildfarelse bestemmer en anden til en handling eller undladelse, hvorved der påføres denne eller nogen, for hvem handlingen eller undladelsen bliver afgørende, et formuetab.”

Vildfarelsen

Grundbetingelsen for at anvende § 279 i sager om socialbedrageri er, at der skal foreligge en vildfarelse hos kommunen. Bedrageri forudsætter således en uoverensstemmelse mellem borgerens og kommunens opfattelse af den sammenhæng, som er grundlaget for kommunens disposition.

Det svigagtige forhold

Vildfarelsen skal være fremkaldt, bestyrket eller udnyttet af borgeren. Dette kan ske ved borgerens fremsættelse af positivt urigtige oplysninger til brug for sagens afgørelse, men også hvis borgeren senere undlader at oplyse kommunen om ændringer i borgerens forhold, der kan have betydning for kommunens udbetaling af ydelser.

Vildfarelsen skal have været bestemmende for kommunens dispositioner. Dette betyder, at kommunen, hvis den havde været i besiddelse af det rigtige grundlag at disponere ud fra, ville have handlet anderledes, end den faktisk gjorde. Det vil f. eks. sige, at kommunen, hvis den var i besiddelse af korrekte oplysninger, ville have undladt at udbetale sociale ydelser til borgeren.

Kommunens formuetab

Kommunens disposition skal endvidere have medført en formuetab. I et vist omfang fortolker domstolene kravet om formuetab således, at det er tilstrækkeligt, at der har været en væsentlig risiko for tab.

De subjektive betingelser for straf

Det er en betingelse for at kunne straffe for bedrageri efter straffelovens § 279, at der foreligger forsæt hos borgeren.

Det vil normalt sige, at borgeren skal have vidst eller dog have anset det for overvejende sandsynligt, at den pågældende oplysning var urigtig eller i strid med oplysningspligten, og at den havde betydning for kommunens afgørelse.

Fremgangsmåden ved anmeldelse af socialbedrageri

Anmeldelser om strafbare forhold indgives til politiet, jf. RPL: § 742, og det er politiet, der herefter iværksætter efterforskning og tilvejebringer oplysninger til brug for sagens afgørelse (RPL § 743). Formålet med efterforskningen er at klarlægge, om betingelserne for at pålægge strafansvar eller anden strafferetlig retsfølge er til stede.

Politiets efterforskning af sager om socialbedrageri vil sædvanligvis bestå af afhøring af vidner og mistænkte, indsamling af dokumenter fra offentlige myndigheder og private, samt eventuel ransagning.

Hvad bør anmeldelsen indeholde?

Kommunens anmeldelse til politiet bør som udgangspunkt indeholde følgende:

- Navn, adresse og CPR - nummer på den anmeldte
- Kort beskrivelse af det anmeldte forhold. Hvis mistænkte ikke fuldt ud forstår dansk, skal det oplyses i hvilket omfang, der er udleveret materiale på et sprog, som den pågældende forstår og i hvilket omfang, der er anvendt tolk
- Kort beskrivelse af den foretagne kontrol
- Henvisning til lovgrundlaget for ydelsen
- Opgørelse over det tab, der er påført eller forsøgt påført
- Oplysning om eventuelt erstatningskrav

Kommunen bør i forbindelse med anmeldelsen medsende sagens relevante skriftlige materiale, herunder

- Mistænktens ansøgninger og erklæringer af betydning for sagen
- Dokumentation for udbetalingerne
- Dokumentation for mistænktens udeholdte indtægter (f.eks. lønsedler) eller urigtige bopælsoplysninger (f. eks. historisk CPR - udskrift eller erklæring fra udlejer)
- Kommunens skrivelser til den pågældende
- Journalark og notater, herunder vedrørende kontrolindsatsen
- Eventuelle afgørelser fra klageinstanser og afgørelser vedrørende tilbagebetaling
- Kommunens afgørelse
- Den mistænktens skrivelser til kommunen
- De særlige regler, herunder bekendtgørelser m. v., som kommunen eller klageinstansen henviser til

Indgivelse af politianmeldelse og iværksættelse af politimæssig efterforskning vil være en belastning for den mistænkte og kan føre til, at samarbejdet med mistænkte vanskeliggøres i fremtiden.

Forinden der indgives anmeldelse til politiet, vil det derfor være hensigtsmæssigt, om kommunen tager stilling til om mistænktens urigtige eller manglende oplysninger med rimelig grund, kan antages at skyldes et svigagtigt forsæt. Det bør herunder overvejes, om mistænktens urigtige eller manglende oplysninger, kan antages at skyldes forglemmelse, mangelfuld forståelse af oplysningspligten eller regelgrundlaget, hvilket navnlig kan være tilfældet, hvor gerningsperioden er kort, hvor der er tale om mindre beløb eller enkeltstående forhold, eller hvor mistænkte ikke fuldt ud forstår dansk. Hvis der ikke med rimelighed kan antages at foreligge svigagtigt forsæt, kan sagen eventuelt afgøres med tilbagebetaling og/eller indskærpelse.

På baggrund af politiets efterforskning træffes afgørelse om der er grundlag for tiltalerejsning. Tiltalerejsning forudsætter, at det kan forventes, at den pågældende vil blive fundet skyldig i retten.

Afgørelse om tiltalerejsning eller påtaleopgivelse træffes ud fra et samlet skøn ud fra de i sagen foreliggende oplysninger. Det er anklagemyndigheden, der skal bevise, at den pågældende er skyldig, herunder at forhold-

det er begået med forsæt. Enhver rimelig begrundet tvivl vil under en straffesag komme den tiltalte til gode.

Straffens fastsættelse

Strafferammen for bedrageri er bøde eller fængsel indtil 8 år.

Ved straffens fastsættelse skal der efter straffelovens § 80 tages hensyn til lovovertrædelsens grovhed og til oplysningerne om gerningsmandens person, herunder hans almindelige personlige og sociale forhold, hans forhold før og efter gerningen og hans bevæggrunde til dette.

Udmålingen af straffen for socialbedrageri varierer afhængigt af sagens konkrete omstændigheder, herunder det unddragne beløbs størrelse.

I straffesager mod ustraffede personer er udgangspunktet en betinget sanktion, der i sager om større unddragne beløb eventuelt suppleres med vilkår om samfundstjeneste. Længden af straffen i førstegangstilfælde ved unddragne beløb på over 40.000 kr. varierer afhængigt af de konkrete omstændigheder fra omkring fængsel i 60 dage til fængsel i over et år for unddragne beløb af betydelig størrelse.

Overstiger det unddragne beløb ikke 40.000 kr., vil der i almindelighed ikke blive udmålt en tidsbestemt straf.

Er gerningsmanden tidligere straffet, indgår omfanget af den tidligere begåede kriminalitet og den tid, der er forløbet siden den tidligere afgørelse, i vurderingen af spørgsmålet om straffens fastsættelse. Fængselsstraffen vil i almindelighed blive gjort ubetinget i gentagelsestilfælde.

7. Eksempler på organisering af den helhedsorienterede sagsbehandling i kommunen

I kommunerne har man igennem de seneste år organiseret kontrollen med udbetaling af sociale ydelser på mange forskellige måder internt i kommunen - med formaliseret samarbejde imellem de forskellige forvaltninger i større eller mindre omfang.

I det følgende beskrives til inspiration tre forskellige måder, hvorpå Ringsted, Hvidovre og Juelsminde, Hedensted og Tørring - Uldum Kommuner har organiseret indsatsen for at forebygge at sociale ydelser udbetales med urette, hvilke opgaveområder man arbejder på, hvem der varetager funktionerne, hvordan man vurderer resultaterne m. v.

7.1 Ringsted Kommune

I 1998 besluttede kommunalbestyrelsen i Ringsted Kommune at sætte fokus på bekæmpelsen af skatte - og betalingsunddragelse og misbrug af offentlige ydelser.

Det overordnede formål med denne beslutning var:

- at sikre at borgerne får de ydelser de er berettiget til og betaler den rigtige skat - hverken mere eller mindre
- at synliggøre overfor borgerne, at kommunen ikke lader sig snyde
- at dæmme op for misbrug af offentlige sociale ydelser
- at efterforske og forebygge skatte - og betalingsunddragelse

Der blev derfor med virkning fra 1. april 1998 etableret en kontrolenhed - "Tværgående Revision" - der fik til opgave målrettet at arbejde med disse områder. "Tværgående Revision" blev organiseret under Økonomi - og skatteforvaltningen.

Den sociale kontrol omfatter:

- Udbetaling af sociale ydelser - kontanthjælp, økonomisk friplads, børnetilskud, boligstøtte og social pension - på baggrund af fiktive adresser.

- 18-årige, der flytter hjemmefra på eller umiddelbart efter deres 18-års fødselsdag og således får status som udeboende både i forbindelse med udbetaling af SU og kontanthjælp.
- Pensionister og børnetilskudsmodtagere, der erklærer sig for at være reelt enlige selvom anden person er tilmeldt samme folkeregister-adresse.
- Sort arbejde i forbindelse med udbetaling af overførselsindkomst.
- Falske lønsedler - både i forbindelse med udbetalinger og i forbindelse med familiesammenføring.
- Udbetaling af sociale ydelser på baggrund af falske dokumenter.
-

Skattekontrolindsatsen omfatter:

- Kontrol af sort omsætning hos erhvervsdrivende, det vil sige typisk virksomheder, hvor virksomhedens regnskabsgrundlag er af meget dårlig beskaffenhed, eller hvor der er unaturlige lave bruttoavancer og uantagelige lave privatforbrug,
- Sager om økonomisk kriminalitet,
- Skattemæssige opfølgninger af tvangsmæssige foretagne flytninger i relation til nægtelse af fradrag for underholdsbidrag og befordringsudgifter,
- Almindelige skattesager.

Indsatsen på inddrivelsesområdet omfatter:

- Opkrævning af krav, som genereres i ”Tværgående Revision”
- Opkrævning vedrørende større ”almindelige” sager om betalingsunddragelser,
- Løbende opfølgning af nyregistrerede virksomheder i relation til forskudsansættelse og opkrævning af løbende B - skatter.

”Tværgående Revision” består af fem medarbejdere. Tre beskæftiger sig med skat, en er pantefoged og en social medarbejder, der hovedsageligt har kontakten til socialforvaltningen.

Alle henvendelser om et potentielt misbrug af offentlige ydelser - også anonyme - behandles seriøst og kritisk med henblik på at undersøge, om der er grundlag at oprette sag.

Den sociale medarbejder forestår indsamlingen/udvekslingen af oplysninger fra alle relevante instanser. Det er nødvendigt for kontrolarbejdet,

at medarbejderen har adgang til alle kommunale systemer, hvor der kan foreligge oplysninger, der kan have betydning for sagsbehandlingen.

Ved bevisindsamlingen er der stor fokus på det almindeligt gældende proportionalitetsprincip.⁵³

Parten/parterne vil altid blive inddraget i sagsbehandlingen og indkaldt til samtale, og der foretages i vid udstrækning partshøring. I nogle sager deltager socialforvaltningens afdelinger aktivt i samtalerne, men de fleste samtaler og anden kontakt med de involverede borgere foretages af den sociale medarbejder sammen med yderligere en repræsentant for ”Tværgående Revision”.

Den sociale medarbejder udfærdiger herefter afgørelse eventuelt i samarbejde med socialforvaltningen. Klagesager m.m. behandles også af den sociale medarbejder. Al sagsbehandling registreres i statistik.

Der har igennem længere tid været arbejdet med interne retningslinier indeholdende en række etiske og retssikkerhedsmæssige principper for sagsbehandlingen - efterfølgende udmøntet via en såkaldt ”Trip - Trap - Træsko” model.:

- ”Trippen” i denne model er en pjece med en generel orientering til kommunens ansatte om helhedsorienteret sagsbehandling.
- ”Trappen” omfatter generelle retningslinier for indsatsen mod misbrug af offentlige ydelser, hvor områder som kontrolstrategi, udveksling af oplysninger, etik, kompetence og beføjelser, lovgrundlag for udbetaling og tilbagebetalingskrav, anonyme anmeldelser og politianmeldelse nærmere er beskrevet. Retningslinierne er tilgængelig for alle ansatte på kommunens intranet.
- Endelig omhandler ”Træskoen” den praktiske håndtering af disse sagstyper, herunder er især nærmere behandlet procedurer for hvorledes koordinationen sker mellem de enkelte forvaltninger.

Det er vurderingen, at det er særdeles centralt for succes'en af den helhedsorienterede sagsbehandling, at der udarbejdes interne retningslinier, der bør godkendes af byrådet. Dette skyldes først og fremmest hensynet

⁵³ I forvaltningsretten betegelse for, at forvaltningens sagligt begrundede indgreb over for borgeren skal stå i et rimeligt forhold til formålet, og at et mere bebyrdende indgreb ikke må benyttes, når et mindre bebyrdende indgreb er tilstrækkeligt

til at synliggøre kontrolarbejdet i hele organisationen, men også for at legalisere selve opgaven.

Gennem årene har der været afholdt informationsmøder, og den sociale medarbejder deltager i socialforvaltningens månedlige fagmøder. Der er endvidere udarbejdet generelle interne retningslinier, jf. ovenfor.

”Tværgående Revision” har to gange overfor kommunalbestyrelsen fremlagt et såkaldt virksomhedsregnskab, hvor der er redegjort for de opnåede resultater, senest et regnskab for 2001 og 2002. Regnskabet viste et positivt resultat på kr. 3, 5 mio. mod et resultat for perioden før på kr. 4, 2 mio. Uanset dette fandt kommunalbestyrelsen, at der var tale om en positiv udvikling, og at der var sket opfyldelse af de fastsatte succesmål.

Dette gjaldt, selvom kontrolindsatsen i de senere år i sig selv må anses for at have haft en præventiv effekt, og at både udviklingen i praksis og vejledende retningslinier fra Indenrigsministeriet i bopælssager - efter kommunens opfattelse - har vanskeliggjort arbejdet med bekæmpelsen af misbrug af offentlige ydelser.

Byrådet har endvidere haft en etisk debat over emnet: ”Socialt bedrageri, herunder især borgernes retssikkerhed”. Debatten tog afsæt i et oplæg fra ”Tværgående Revision” om den hidtil anvendte kontrolstrategi og arbejdsmetode. Debatten resulterede i, at der blev udarbejdet interne retningslinier indeholdende en række etiske og retssikkerhedsmæssige principper for sagsbehandlingen i disse sagstyper. I Ringsted sker fremskaffelsen af oplysninger til brug for opklaringen af sager om misbrug af offentlige ydelser derfor altid på en proportional og saglig måde, således at borgernes retssikkerhed iagttages i størst muligt omfang.

Endelig er det vurderingen, at en organisering som ”Tværgående Revision”, hvor gruppen tager sig af både den sociale kontrol, skat og selve inddrivelsen af de genererede krav og forestår hele sagsgangen i relation hertil, i videste forstand er udtryk for en helhedsorienteret tankegang. Endvidere indebærer organiseringen den fordel, at der opsamles stor erfaring og kompetence i disse sagstyper, og at indsatsen som helhed er ensartet og retssikkerhedsmæssigt optimal.

På den anden side kan det være en ulempe, at gruppen tager sig af hele sagsbehandlingen fra ”vugge til grav”, idet der kan være en tendens til, at for mange sager videresendes ukritisk til ”Tværgående revision” uden, at der reelt er tale om en begrundet mistanke om misbrug af offentlige ydelser. Fagforvaltningerne har således ikke altid det fornødne ”medejerskab” til sagen.

7. 2 Hvidovre Kommune

Den helhedsorienteret sagsbehandling i Hvidovre Kommune er sket over flere år og i flere faser

Fase 1:

I 1998 blev der etableret grundlag for at indføre helhedsorienteret sagsbehandling på Hvidovre Rådhus. Helhedsorienteret sagsbehandling indebærer, at serviceringen sker samtidigt uanset forvaltningsområde og på samme grundlag, således at der kun skal kontrolleres én gang og et sted.

Derved sikres at den viden, der er i den kommunale enhedsforvaltning, anvendes af alle. Arbejdstilrettelæggelsen på rådhuset skal kunne forebygge fejl, misbrug og restancer - det vil sige tvister mellem borgerne/erhvervslivet og kommunen. Derved skal det være en lettelse, når oplysningerne kun skal afgives et sted.

Fase 2:

I forbindelse med den helhedsorienterede indsats i Hvidovre, blev der den 1 maj 2000 etableret en afdeling som stabsfunktion til Skatteinspektøren, der kaldes Dokumentkontrollen (DMK). DMK er en tværfaglig kontrolfunktion, som enhedsforvaltningen kan gøre brug af.

Fase 3:

Det er indstillet til Økonomiudvalget den 1. august 2002 om status vedrørende projektet ”Helhedsorienteret sagsbehandling”

- at projektet ”Helhedsorienteret sagsbehandling” forsætter og udbygges successivt
- at principperne i samarbejdsaftalen (jf. nedenstående) mellem Arbejdsmarkedscentret og Dokumentkontrollen danner grundlag for de øvrige samarbejdsaftaler i projektet ”Helhedsorienteret sagsbehandling”

Organisering af projektet

Arbejdet med projektet ”Helhedsorienteret sagsbehandling” har resulteret i, at der er indgået en samarbejdsaftale mellem Arbejdsmarkedscentret (ACE) og DMK. Formålet er at styrke udbetalingskontrollen, og det har udløst en samordnet myndighedskontrol i et ikke uvæsentligt omfang, mens ”aktiviteterne” foregår.

Udviklingen af kontrolmetoder på det sociale område har vist, at der er behov for to fagpersoner i forbindelse med de tunge sociale tilbagebetalingssager. Samarbejdsaftalen er derfor netop udbygget, hvorefter der i sådanne sager anvendes to fagpersoner - en socialfaglig fra ACE, der har ansvaret for den faglige del og en kontrolfaglig fra DMK, der skal sikre, at sagen er behørigt belyst. Ansvaret for begge medarbejdere har lederen af ACE.

- Aftalen med ACE omfatter følgende områder:
- Kontrol af virksomhedsregnskaber
- Kontrol af lønsedler
- Kontrol af formuer
- Behandling af sager om socialt bedrageri
-
- Der er endvidere indgået en samarbejdsaftale med Teknisk forvaltning som omfatter følgende:
-
- Miljøkontrol
-
- Ifølge samarbejdsaftalen med Teknisk Forvaltning skal DMK bistå miljøkontrollen med kontrol af virksomheders ejerkredse, om virksomheden har konkursretning, om ejerforhold og om de selskabsretlige formaliteter er i orden m.v. Ligeledes deltager DMK i udgående kontrol med miljøkontrollen efter miljølovgivningen.
-

Dokumentkontrollens arbejdsopgaver

- Dokumentkontrollen behandler:
- Anmeldelser om erhvervsrelateret socialt bedrageri og sort arbejde
- Kontrol af lønsedler, regnskaber og formuer for Arbejdsmarkedscentret (ACE) kontanthjælpsafdelingen
- Bistår Teknisk Forvaltning med faglig bistand om ejerforhold, stråmænd, virksomhedsoplysninger m.v. DMK har fået beføjelser til at del-

tage i udgående miljøkontrol således, at der arbejdes efter miljøbeskyttelsesloven for Teknisk Forvaltning, og fungerer derfor ikke i denne sammenhæng som skattemedarbejdere.

- Afgiver udtalelse i bevillingssager, i forbindelse med ansøgning om alkoholbevilling for bevillingsnævnet
- Kommuneshoppingsnetværk, hvor der samarbejdes med andre kommuner og andre myndigheder herunder politiet og arbejdsdirektoratet, samarbejdet består af udveksling af oplysninger, undersøgelser m.v.
- Konkurs, betalingsstandsning, tvangsakkorder, tvangsmæssig opløsning af selskaber, gældssanering, formalitetskontrol af, hvorvidt juridiske personer er etableret i overensstemmelse med gældende regler, fuldmagtsforhold, ejerforhold, kapitalkrav i selskaber, stråmandsforhold, kontrol af pengebevægelser m.v.

Sagerne styres via et simpelt ”tidsstyringsskema”. Dette suppleres med, at der - i det omfang det er muligt - bestilles adviser på igangværende sager.

Hvorledes arbejdes der i det daglige

I DMK er der seks personer, der er uddannet i Skatteforvaltningen. Efterhånden har personerne erhvervet en bred viden om helhedsorienteret sagsbehandling. Arbejdsopgaverne er fordelt efter sagstyper til medarbejderne, således at de enkelte hver har deres fagområde, men supplerer hinanden.

Når sagerne indkommer fra de forskellige afdelinger, der er indgået samarbejdsaftaler med, er der en person, der gennemgår sagen i de forskellige systemer, som det er muligt at anvende. Det vil blive vurderet, om sagen skal tages op og fordeles til den/de personer, der varetager denne slags sager.

Sagerne bliver registreret i et sagsstyringsskema med en dato for, hvornår opfølgning skal ske.

Der er udviklet et sammenhængende kontrolkoncept for kontrol af lønsedler. Der er taget hul på formuekontrollens problemstillinger, men der mangler forsat meget. Der er gennemført kontrolforsøg på sygedagpengeområdet.

DMK har deltaget i mange former for udgående kontrol dels alene dels i samarbejde med andre myndigheder.

Der er foretaget undervisning af kolleger på rådhuset, bl. a. om hvilke uregelmæssigheder, som man skal være opmærksom på, og der er udarbejdet en pjece, der kan bruges som opslagsværk. I de tilfælde, hvor der er ”røde lamper” der lyser, sendes sagen til Dokumentkontrollen.

Der er også i ACE afholdt undervisning, så visse kolleger på forskellige områder kan undersøge sagen på forhånd, således at ikke alle sager ukritisk kommer til DMK men kun de sager, som de enkelte afdelinger vurderer er en sag for DMK.

I øjeblikket gøres der status, men der tegner sig et billede af, at der vil blive etableret en generel undervisning, der indfører nye medarbejdere i helhedsorienteret sagsbehandling. Der vil blive etableret undervisning, der matcher den enkelte medarbejders behov.

I dag samarbejdes der på tværs af forvaltningerne, og samarbejdet måles ikke kun på rene resultater, men også på den store præventive virkning dette har haft. Man har f.eks. kunnet mærke en markant nedgang i ansøgning af supplerende kontanthjælp, hvor ægtefællen er selvstændig erhvervsdrivende.

Formålet er en udviklingskontrol samt udvikling af kontrolmetoder på det sociale område. Der er truffet en principbeslutning om etablering af en egentlig social kontrolplan, idet arbejdet har vist, at der er behov for en sådan.

Kommunalbestyrelsen har besluttet at holde en temadag om helhedsorienteret sagsbehandling, status, gennemgang af konkrete sager, der belyser den sorte økonomi i forhold til den kommunale enhedsforvaltning. En gennemgang af hvad der er gjort, og hvad der kunne have gjort, hvis den nye sociale retssikkerhedslov havde været gældende på kontroltidspunktet.

Det er besluttet, at det kontrolkoncept, der er udviklet i forbindelse med kontrol af lønsedler af de ansatte og virksomhederne, vil blive indført som helhed på alle de forvaltningsområder, der anvender lønsedler som dokumentation. Dette skal ses i sammenhæng med, at kommunen nu ef-

ter retssikkerhedsloven har adgang til at foretage uanmeldte eftersyn på virksomheder, der er beliggende i Hvidovre Kommune.

7.3 Hedensted, Juelsminde og Tørring - Uldum Kommuner

Hedensted, Juelsminde og Tørring - Uldum Kommuner kaldes i daglig tale de digitale kommuner (DDK).

De tre kommuners overordnede målsætning med den helhedsorienterede indsats er gennem vidensdeling på tværs af forvaltningerne i den enkelte kommune at fremskaffe det bedst mulige grundlag for afgørelser og derved undgå fejludbetalinger og at dæmme op mod snyd over for det offentlige.

I DDK har man ansat/udnævnt en koordinator, der refererer direkte til kommunaldirektøren i Juelsminde. DDK har oprettet fælles afdelinger på flere andre områder, hvoraf kan nævnes IT, skat, inkasso samt løn - og personale. Enhver af de nævnte fællesafdelinger refererer ligesom ”Helhedsorienteret Sagsbehandling” til en af de tre kommunaldirektører.

I princippet har alle kommunalt ansatte pligt til at kontakte og orientere koordinatoren, hvis der opstår begrundet mistanke om, at en borger måske snyder det offentlige. Koordinatoren gennemgår sagen og fremskaffer, hvad der lovligt er muligt af dokumentation for at af - eller bekræfte mistanken inden for rammerne af den gældende lovgivning, herunder retssikkerhedsloven, CPR - loven, og forvaltningsloven.

Der er ingen fastlagte forretningsgange for sagsbehandlingen, idet sagerne er vidt forskellige. Koordinatoren beslutter fra sag til sag, om der er behov for afholdelse af møder mellem de involverede parter herunder borgeren og i det hele taget, hvordan sagen gribes an.

Alle ansatte har pligt til at samarbejde på tværs af de tre kommuner, og den helhedsorienterede sagsbehandling prioriteres højt. I praksis sker fremskaffelsen af dokumentation i et samarbejde mellem koordinatoren og de fagforvaltninger, der måtte være involveret i den enkelte sag. Eventuel ekstern dokumenta-

tion fra f.eks. de parter der er nævnt i CPR - lovens § 10 indhentes af folkeregisterføreren eller koordinatoren.

På grundlag af den tilgængelige dokumentation og koordinatorens indstilling træffer den ansvarlige på det givne område - det være sig sagsbehandler, afdelingsleder, forvaltningschef eller det aktuelle politiske udvalg - beslutning om, hvad der skal ske i sagen.

Koordinatoren har deltaget i en række seminarer og kurser med emnet ”helhedsorienteret sagsbehandling” og har været i kontakt med personer i andre kommuner, der har arbejdet med emnet i flere år. Desuden er koordinatoren tilmeldt internetkonferencen om kommuneshopping og kan trække på den viden, der er omsamlet her.

Koordinatoren har udarbejdet en pjece om projektet (kaldet HOS - projektet) og har via orienterings - og debat møder med personale og ledere i de tre kommuner fortalt om og drøftet projektets indhold og metode.

8. Bilag

8.1 Uddrag af forvaltningsloven

Partshøring

§ 19. Kan en part i en sag ikke antages at være bekendt med, at myndigheden er i besiddelse af bestemte oplysninger vedrørende sagens faktiske omstændigheder, må der ikke træffes afgørelse, før myndigheden har gjort parten bekendt med oplysningerne og givet denne lejlighed til at fremkomme med en udtalelse. Det gælder dog kun, hvis oplysningerne er til ugunst for den pågældende part og er af væsentlig betydning for sagens afgørelse. Myndigheden kan fastsætte en frist for afgivelsen af den nævnte udtalelse.

Stk. 2. Bestemmelsen i stk. 1 gælder ikke, hvis

- 1) det efter oplysningernes karakter og sagens beskaffenhed må anses for ubetænkeligt at træffe afgørelse i sagen på det foreliggende grundlag,
- 2) udsættelse vil medføre overskridelse af en lovbestemt frist for sagens afgørelse,
- 3) partens interesse i, at sagens afgørelse udsættes, findes at burde vige for væsentlige hensyn til offentlige eller private interesser, der taler imod en sådan udsættelse,
- 4) parten ikke har ret til aktindsigt efter reglerne i kapitel 4 med hensyn til de pågældende oplysninger,
- 5) den påtænkte afgørelse vil berøre en videre, ubestemt kreds af personer, virksomheder m.v., eller hvis forelæggelsen af oplysningerne for parten i øvrigt vil være forbundet med væsentlige vanskeligheder, eller
- 6) der ved lov er fastsat særlige bestemmelser, der sikrer parten adgang til at gøre sig bekendt med grundlaget for den påtænkte afgørelse og til at afgive en udtalelse til sagen, inden afgørelsen træffes.

Stk. 3. Vedkommende minister kan efter forhandling med justitsministeren fastsætte regler om, at nærmere angivne sagsområder, hvor bestemmelserne i stk. 2, nr. 1 eller 5, i almindelighed vil finde anvendelse, ikke skal være omfattet af bestemmelsen i stk. 1.

Begrundelse m.v.

§ 22. En afgørelse skal, når den meddeles skriftligt, være ledsaget af en begrundelse, medmindre afgørelsen fuldt ud giver den pågældende part medhold.

§ 23. Den, der har fået en afgørelse meddelt mundtligt, kan forlange at få en skriftlig begrundelse for afgørelsen, medmindre afgørelsen fuldt ud giver den pågældende part medhold. En begæring herom skal fremsættes over for myndigheden inden 14 dage efter, at parten har modtaget underretning om afgørelsen.

Stk. 2. En begæring om skriftlig begrundelse efter stk. 1 skal besvares snarest muligt. Hvis begæringen ikke er besvaret inden 14 dage efter, at begæringen er modtaget af vedkommende myndighed, skal denne underrette parten om grunden hertil samt om, hvornår begæringen kan forventes besvaret.

§ 24. En begrundelse for en afgørelse skal indeholde en henvisning til de retsregler, i henhold til hvilke afgørelsen er truffet. I det omfang, afgørelsen efter disse regler beror på et administrativt skøn, skal begrundelsen tillige angive de hovedhensyn, der har været bestemmende for skønsudøvelsen.

Stk. 2. Begrundelsen skal endvidere om fornødent indeholde en kort redegørelse for de oplysninger vedrørende sagens faktiske omstændigheder, som er tillagt væsentlig betydning for afgørelsen.

Stk. 3. Begrundelsens indhold kan begrænses, i det omfang partens interesse i at kunne benytte kendskab til denne til varetagelse af sit tarv findes at burde vige for afgørende hensyn til den pågældende selv eller til andre private eller offentlige interesser, jfr. § 15.

Klagevejledning

§ 25. Afgørelser, som kan påklages til anden forvaltningsmyndighed, skal, når de meddeles skriftligt, være ledsaget af en vejledning om klageadgang med angivelse af klageinstans og oplysning om fremgangsmåden ved indgivelse af klage, herunder om eventuel tidsfrist. Det gælder dog ikke, hvis afgørelsen fuldt ud giver den pågældende part medhold.

Stk. 2. Vedkommende minister kan efter forhandling med justitsministeren fastsætte regler om, at klagevejledning på nærmere angivne sagsområder, hvor særlige forhold gør sig gældende, kan undlades eller ske på anden måde end nævnt i stk. 1.

§ 26. Afgørelser, der kun kan indbringes for domstolene under iagttagelse af en lovbestemt frist for sagens anlæg, skal være ledsaget af oplysning herom.

Videregivelse af oplysninger til en anden forvaltningsmyndighed

§ 28. Oplysninger om enkeltpersoners rent private forhold, herunder oplysninger om race, religion og hudfarve, om politiske, foreningsmæssige, seksuelle og strafbare forhold samt oplysninger om helbredsforhold, væsentlige sociale problemer og misbrug af nydelsesmidler og lignende, må ikke videregives til en anden forvaltningsmyndighed.

Stk. 2. Videregivelse af de i stk. 1 nævnte oplysninger kan dog ske, når

- 1) den, oplysningen angår, har givet samtykke,
- 2) det følger af lov eller bestemmelser fastsat i henhold til lov, at oplysningen skal videregives,
- 3) videregivelsen sker til varetagelse af private eller offentlige interesser, der klart overstiger hensynet til de interesser, der begrunder hemmeligholdelse, herunder hensynet til den, oplysningen angår, eller
- 4) videregivelsen er et nødvendigt led i sagens behandling eller er nødvendig for, at en myndighed kan gennemføre tilsyns- eller kontrolopgaver.

Stk. 3. Andre fortrolige oplysninger må ud over de i stk. 2 nævnte tilfælde kun videregives til en anden forvaltningsmyndighed, når det må antages, at oplysningen vil være af væsentlig betydning for myndighedens virksomhed eller for en afgørelse, myndigheden skal træffe.

Stk. 4. Samtykke efter stk. 2, nr. 1, skal meddeles skriftligt og indeholde oplysning om, hvilken type oplysninger der må videregives, til hvem oplysninger må videregives og til hvilket formål. Kravet om skriftlighed kan dog fraviges, når sagens karakter eller omstændighederne i øvrigt taler derfor.

Stk. 5. Samtykke efter stk. 2, nr. 1, bortfalder senest et år efter det er givet.

Stk. 6. Lokale administrative organer, som ved lov er tillagt en selvstændig kompetence, anses som en selvstændig myndighed efter stk. 1 og 3.

§ 29. I sager, der rejses ved ansøgning, må oplysninger om ansøgerens rent private forhold ikke indhentes fra andre dele af forvaltningen eller fra en anden forvaltningsmyndighed.

Stk. 2. Bestemmelsen i stk. 1 gælder ikke, hvis

- 1) ansøgeren har givet samtykke hertil,
- 2) andet følger af lov eller bestemmelser fastsat i henhold til lov eller
- 3) særlige hensyn til ansøgeren eller tredjemand klart overstiger ansøgerens interesse i, at oplysningen ikke indhentes.

§ 30. Fortrolige oplysninger, der udelukkende er indhentet med henblik på statistiske uddrag eller som led i en videnskabelig undersøgelse, må ikke videregives til en forvaltningsmyndighed til anden anvendelse.

§ 31. I det omfang en forvaltningsmyndighed er berettiget til at videregive en oplysning, skal myndigheden på begæring af en anden forvaltningsmyndighed videregive oplysningen, hvis den er af betydning for myndighedens virksomhed eller for en afgørelse, som myndigheden skal træffe.

Stk. 2. Bestemmelsen i stk. 1 finder dog ikke anvendelse, hvis videregivelsen påfører myndigheden et merarbejde, der væsentligt overstiger den interesse, den anden myndighed har i at få oplysningerne.

§ 32. Den, der virker inden for den offentlige forvaltning, må ikke i den forbindelse skaffe sig fortrolige oplysninger, som ikke er af betydning for udførelsen af den pågældendes opgaver.

8. 2. Uddrag af persondataloven

Behandling af oplysninger

§ 5. Oplysninger skal behandles i overensstemmelse med god databehandlingskik.

Stk. 2. Indsamling af oplysninger skal ske til udtrykkeligt angivne og saglige formål, og senere behandling må ikke være uforenelig med disse formål. Senere behandling af oplysninger, der alene sker i historisk, statistisk eller videnskabeligt øjemed, anses ikke for uforenelig med de formål, hvortil oplysningerne er indsamlet.

Stk.3. Oplysninger, som behandles, skal være relevante og tilstrækkelige og ikke omfatte mere, end hvad der kræves til opfyldelse af de formål, hvortil oplysningerne indsamles, og de formål, hvortil oplysningerne senere behandles.

Stk.4. Behandling af oplysninger skal tilrettelægges således, at der foretages fornøden ajourføring af oplysningerne. Der skal endvidere foretages den fornødne kontrol for at sikre, at der ikke behandles urigtige eller vildledende oplysninger. Oplysninger, der viser sig urigtige eller vildledende, skal snarest muligt slettes eller berigtiges.

Stk.5. Indsamlede oplysninger må ikke opbevares på en måde, der giver mulighed for at identificere den registrerede i et længere tidsrum end det, der er nødvendigt af hensyn til de formål, hvortil oplysningerne behandles.

§ 6. Behandling af oplysninger må kun finde sted, hvis

- 1) den registrerede har givet sit udtrykkelige samtykke hertil,
- 2) behandlingen er nødvendig af hensyn til opfyldelsen af en aftale, som den registrerede er part i, eller af hensyn til gennemførelse af foranstaltninger, der træffes på den registreredes anmodning forud for indgåelsen af en sådan aftale,
- 3) behandlingen er nødvendig for at overholde en retlig forpligtelse, som påhviler den dataansvarlige,

4) behandlingen er nødvendig for at beskytte den registreredes vitale interesser,

5) behandlingen er nødvendig af hensyn til udførelsen af en opgave i samfundets interesse,

6) behandlingen er nødvendig af hensyn til udførelsen af en opgave, der henhører under offentlig myndighedsudøvelse, som den dataansvarlige eller en tredjemand, til hvem oplysningerne videregives, har fået pålagt, eller

7) behandlingen er nødvendig for, at den dataansvarlige eller den tredjemand, til hvem oplysningerne videregives, kan forfølge en berettiget interesse og hensynet til den registrerede ikke overstiger denne interesse.

Stk. 2. En virksomhed må ikke videregive oplysninger om en forbruger til en anden virksomhed til brug ved markedsføring eller anvende oplysningerne på vegne af en anden virksomhed i dette øjemed, medmindre forbrugeren har givet sit udtrykkelige samtykke hertil. Et samtykke skal indhentes i overensstemmelse med reglerne i markedsføringslovens § 6 a.

Stk. 3. Videregivelse og anvendelse som nævnt i stk. 2 kan dog ske uden samtykke, hvis der er tale om generelle kundeoplysninger, der danner grundlag for inddeling i kundekategorier, og hvis betingelserne i stk. 1, nr. 7, er opfyldt.

Stk. 4. Der kan efter stk. 3 ikke videregives eller anvendes oplysninger som nævnt i §§ 7 og 8. Justitsministeren kan fastsætte yderligere begrænsninger i adgangen til at videregive eller anvende bestemte typer af oplysninger efter stk. 3.

§ 7. Der må ikke behandles oplysninger om racemæssig eller etnisk baggrund, politisk, religiøs eller filosofisk overbevisning, fagforeningsmæssige tilhørsforhold og oplysninger om helbredsmæssige og seksuelle forhold.

Stk. 2. Bestemmelsen i stk. 1 finder ikke anvendelse, hvis

1) den registrerede har givet sit udtrykkelige samtykke til en sådan behandling,

2) behandlingen er nødvendig for at beskytte den registreredes eller en anden persons vitale interesser i tilfælde, hvor den pågældende ikke fysisk eller juridisk er i stand til at give sit samtykke,

3) behandlingen vedrører oplysninger, som er blevet offentliggjort af den registrerede, eller

4) behandlingen er nødvendig for, at et retskrav kan fastlægges, gøres gældende eller forsvares.

Stk. 3. Behandling af oplysninger om fagforeningsmæssige tilhørsforhold kan endvidere ske, hvis behandlingen er nødvendig for overholdelsen af den dataansvarliges arbejdsretlige forpligtelser eller specifikke rettigheder.

Stk. 4. En stiftelse, en forening eller en anden almennyttig organisation, hvis sigte er af politisk, filosofisk, religiøs eller faglig art, kan inden for rammerne af sin virksomhed foretage behandling af de i stk. 1 nævnte oplysninger om organisationens medlemmer eller personer, der på grund af organisationens formål er i regelmæssig kontakt med denne. Videregivelse af sådanne oplysninger kan dog kun finde sted, hvis den registrerede har meddelt sit udtrykkelige samtykke hertil eller behandlingen er omfattet af stk. 2, nr. 2-4, eller stk. 3.

Stk. 5. Bestemmelsen i stk. 1 finder ikke anvendelse, hvis behandlingen af oplysninger er nødvendig med henblik på forebyggende sygdomsbekæmpelse, medicinsk diagnose, sygepleje eller patientbehandling, eller forvaltning af læge- og sundhedstjenester, og behandlingen af oplysningerne foretages af en person inden for sundhedssektoren, der efter lovgivningen er undergivet tavshedspligt.

Stk. 6. Behandling af de i stk. 1 anførte oplysninger kan ske, hvis behandlingen er nødvendig af hensyn til en offentlig myndigheds varetagelse af sine opgaver på det strafferetlige område.

Stk. 7. Undtagelse fra bestemmelsen i stk. 1 kan endvidere gøres, hvis behandlingen af oplysninger sker af grunde, der vedrører hensynet til vigtige samfundsmæssige interesser. Tilsynsmyndigheden giver tilladelse hertil. Der kan fastsættes nærmere vilkår for behandlingen. Hvor tilladelse meddeles, giver tilsynsmyndigheden underretning herom til Europa – Kommissionen.

Stk. 8. For den offentlige forvaltning må der ikke føres edb-registre med oplysninger om politiske forhold, som ikke er offentligt tilgængelige.

§ 8. For den offentlige forvaltning må der ikke behandles oplysninger om strafbare forhold, væsentlige sociale problemer og andre rent private forhold end de i § 7, stk. 1, nævnte, medmindre det er nødvendigt for varetagelsen af myndighedens opgaver.

Stk. 2. De i stk. 1 nævnte oplysninger må ikke videregives. Videregivelse kan dog ske, hvis

- 1) den registrerede har givet sit udtrykkelige samtykke til videregivelsen,
- 2) videregivelsen sker til varetagelse af private eller offentlige interesser, der klart overstiger hensynet til de interesser, der begrunder hemmeligholdelse, herunder hensynet til den, oplysningen angår,
- 3) videregivelsen er nødvendig for udførelsen af en myndigheds virksomhed eller påkrævet for en afgørelse, som myndigheden skal træffe, eller
- 4) videregivelsen er nødvendig for udførelsen af en persons eller virksomheds opgaver for det offentlige.

Stk. 3. Forvaltningsmyndigheder, der udfører opgaver inden for det sociale område, må kun videregive de i stk. 1 nævnte oplysninger og de oplysninger, der er nævnt i § 7, stk. 1, hvis betingelserne i stk. 2, nr. 1 eller 2, er opfyldt, eller hvis videregivelsen er et nødvendigt led i sagens behandling eller nødvendig for, at en myndighed kan gennemføre tilsyns- eller kontrolopgaver.

Oplysningspligt over for den registrerede

§ 28. Ved indsamling af oplysninger hos den registrerede skal den dataansvarlige eller dennes repræsentant give den registrerede meddelelse om følgende:

- 1) Den dataansvarliges og dennes repræsentants identitet.
- 2) Formålene med den behandling, hvortil oplysningerne er bestemt.

3) Alle yderligere oplysninger, der under hensyn til de særlige omstændigheder, hvorunder oplysningerne er indsamlet, er nødvendige for, at den registrerede kan varetage sine interesser, som f.eks.:

- a) Kategorierne af modtagere.
- b) Om det er obligatorisk eller frivilligt at besvare stillede spørgsmål samt mulige følger af ikke at svare.
- c) Om reglerne om indsigt i og om berigtigelse af de oplysninger, der vedrører den registrerede.

Stk. 2. Bestemmelsen i stk. 1 gælder ikke, hvis den registrerede allerede er bekendt med de i nr. 1-3 nævnte oplysninger.

§ 29. Hvor oplysninger ikke er indsamlet hos den registrerede, påhviler det den dataansvarlige eller dennes repræsentant ved registreringen, eller hvor de indsamlede oplysninger er bestemt til videregivelse til tredje-
mand, senest når videregivelsen af oplysningerne finder sted, at give den registrerede meddelelse om følgende:

- 1) Den dataansvarliges og dennes repræsentants identitet.
- 2) Formålene med den behandling, hvortil oplysningerne er bestemt.
- 3) Alle yderligere oplysninger, der under hensyn til de særlige omstændigheder, hvorunder oplysningerne er indsamlet, er nødvendige for, at den registrerede kan varetage sine interesser, som f.eks.:

- a) Hvilken type oplysninger det drejer sig om.
- b) Kategorierne af modtagere.
- c) Om reglerne om indsigt i og om berigtigelse af de oplysninger, der vedrører den registrerede.

Stk. 2. Bestemmelsen i stk. 1 gælder ikke, hvis den registrerede allerede er bekendt med de i nr. 1-3 nævnte oplysninger, eller hvis registreringen eller videregivelsen udtrykkeligt er fastsat ved lov eller bestemmelser fastsat i henhold til lov.

Stk. 3. Bestemmelsen i stk. 1 gælder heller ikke, hvis underretning af den registrerede viser sig umulig eller er uforholdsmæssigt vanskelig.

§ 30. Bestemmelserne i § 28, stk. 1, og § 29, stk. 1, gælder ikke, hvis den registreredes interesse i at få kendskab til oplysningerne findes at burde vige for afgørende hensyn til private interesser, herunder hensynet til den pågældende selv.

Stk. 2. Undtagelse fra bestemmelserne i § 28, stk. 1, og § 29, stk. 1, kan tillige gøres, hvis den registreredes interesse i at få kendskab til oplysningerne findes at burde vige for afgørende hensyn til offentlige interesser, herunder navnlig til

- 1) statens sikkerhed,
- 2) forsvaret,
- 3) den offentlige sikkerhed,
- 4) forebyggelse, efterforskning, afsløring og retsforfølgning i straffesager eller i forbindelse med brud på etiske regler for lovregulerede erhverv,
- 5) væsentlige økonomiske eller finansielle interesser hos en medlemsstat eller Den Europæiske Union, herunder valuta-, budget- og skatteanliggender, og
- 6) kontrol-, tilsyns- eller reguleringsopgaver, herunder opgaver af midlertidig karakter, der er et led i den offentlige myndighedsudøvelse på de i nr. 3-5 nævnte områder.

8.3 Uddrag af den sociale retssikkerhedslov

Sagens oplysning

§ 10. Myndigheden har ansvaret for, at sager, der behandles efter denne lov, er oplyst i tilstrækkeligt omfang til, at myndigheden kan træffe afgørelse.

§ 11. Myndigheden kan anmode personer, der søger om eller får hjælp, om

- 1) at medvirke til at få de oplysninger frem, som er nødvendige for at afgøre, hvilken hjælp de er berettiget til, og
- 2) at lade sig undersøge hos en læge eller blive indlagt til observation og behandling som led i sagsbehandlingen.

Stk. 2. Personer, der får hjælp, har pligt til at oplyse om ændringer, der kan have betydning for hjælpen.

§ 11 a. Myndigheden kan efter forudgående samtykke fra den, der søger om eller får hjælp, forlange, at andre offentlige myndigheder, uddannelsesinstitutioner, sygehuse, læger, psykologer, autoriserede sundhedspersoner i øvrigt og personer, der handler på disses ansvar, arbejdsløsheds-kasser, pengeinstitutter, arbejdsgivere og private, der udfører opgaver for det offentlige, giver oplysninger om den pågældende, der er nødvendige for at behandle sagen. Dette gælder også oplysninger om en persons rent private forhold og andre fortrolige oplysninger, ligesom myndigheden kan indhente lægejournaler, sygehusjournaler eller udskrifter heraf. Myndigheden kan forlange, at der optages retsligt forhør i overensstemmelse med retsplejelovens § 1018, hvis oplysningerne ikke videregives.

Stk. 2. Myndigheden kan uden samtykke til brug for behandlingen af en enkelt sag eller til brug for generel kontrol kræve oplysninger om økonomiske forhold om den, der ansøger om eller får hjælp, og dennes ægtefælle eller samlever, fra andre offentlige myndigheder samt fra arbejdsløsheds-kasser. Tilsvarende oplysninger kan indhentes om andre husstandsmedlemmer. Oplysninger kan samkøres og sammenstilles med data fra myndighedens egne, andre myndigheders og arbejdsløsheds-kassers it-systemer, når dette er nødvendigt for at kontrollere, om betingelserne for at yde hjælp er opfyldt, herunder med henblik på efterfølgende kontrol af, om der er sket fejl eller misbrug i forbindelse med ydelse af

hjælp. Oplysningerne kan indhentes, selv om den person, som oplysningerne vedrører, ikke bor i den kommune, som indhenter oplysningerne.

Stk. 3. Myndigheden kan få terminaladgang til de nødvendige oplysninger som nævnt i stk.1 og 2 i indkomstregisteret, jf. § 7 i lov om et indkomstregister. I det omfang oplysningerne som nævnt i stk. 1 eller 2 findes i indkomstregisteret, skal myndigheden indhente oplysningerne herfra.

Stk. 4. Ved klage til det sociale nævn, beskæftigelsesankenævnet eller Ankestyrelsen og ved behandlingen af sager i Den Sociale Sikringsstyrelse kan samtykke til at indhente oplysninger efter § 11 a, stk. 1, indhentes ved, at borgeren i den skriftlige bekræftelse af, at en klage er modtaget, bliver gjort opmærksom på, hvilke typer af oplysninger det kan blive nødvendigt at indhente, og får en frist til eventuelt at gøre indsigelse imod dette.

§ 11 b. Hvis borgeren ikke medvirker, jf. § 11, stk. 1, nr. 1 og 2, eller ikke giver samtykke til, at myndigheden kan indhente oplysninger, jf. § 11a, stk. 1, skal myndigheden behandle sagen om hjælp på det foreliggende grundlag, medmindre oplysningerne kan indhentes uden samtykke, jf. § 11 a, stk. 2, og § 11 c.

§ 11 c. Hvis det er nødvendigt for sagens behandling, kan kravet om samtykke efter § 11 a, stk. 1 og 4, fraviges i sager om

- 1) særlig støtte til børn og unge efter kapitel 8 i lov om social service, hvor myndighederne kan påbegynde en sag eller træffe afgørelse uden forældrenes samtykke, og i forbindelse med undersøgelser efter § 38 i lov om social service,
- 2) førtidspension, hvor myndigheden kan påbegynde en sag eller træffe afgørelse i en sag, uden at den pågældende person selv har rettet henvendelse herom, jf. § 17, stk. 2, i lov om social pension,
- 3) frakendelse af førtidspension, jf. § 44, stk. 1, i lov om social pension, og frakendelse eller overflytning til anden pension, jf. § 44, stk. 1, i lov om højeste, mellemste, forhøjet almindelig og almindelig førtidspension m.v.,
- 4) tilbagebetaling af sociale ydelser.
- 5) mellemkommunal refusion, jf. § 9 c, for så vidt angår følgende oplysninger om den borger, der ydes refusion for:

- a) Cpr-nummer.
- b) Hjemmel til udgiften
- c) Udgiftens elementer.
- d) Antal enheder

Stk. 2. Hvis det er nødvendigt for behandlingen af en sag efter stk. 1, nr. 1, kan myndigheden desuden uden samtykke anmode private, der har kendskab til forholdene, om at give oplysninger, der er nødvendige for at behandle sagen. Myndigheden skal ved anmodningen gøre opmærksom på, at den adspurgte ikke er forpligtet til at svare.

Stk. 3. I sager efter stk. 1, nr. 1, kan myndigheden uden samtykke forlange oplysninger efter § 11 a, stk. 1, og indhente oplysninger efter § 11 c, stk. 2, om personer, der er part i sagen, samt om forældremyndighedsindehaverens samlever eller ægtefælle.

Stk. 4. Myndigheden skal uanset adgangen til at indhente oplysninger uden samtykke, jf. stk. 1-3, forsøge at få samtykke til at indhente oplysningerne.

Myndighedens oplysningspligt

§ 12. Myndigheden skal give borgeren skriftlig besked om

- 1) myndighedens adgang til at indhente oplysninger efter §§ 11 a og 11 c og til at foretage kontrol efter § 12 a,
- 2) konsekvenserne, hvis borgeren ikke medvirker, jf. § 11 b,
- 3) hvilke typer af ændringer der kan have betydning for hjælpen og
- 4) muligheden for, at borgeren kan blive mødt med et tilbagebetalingskrav og eventuelt blive tiltalt for overtrædelse af straffelovens § 289 a og efter § 12 b i denne lov, hvis borgeren ikke oplyser om ændringerne, jf. § 11, stk. 2.

Kontrol

§ 12 a. Kommunen har til enhver tid uden retskendelse adgang til en virksomheds lokaler m.v. samt på arbejdssteder uden for virksomhedens lokaler med henblik på at kontrollere de oplysninger om borgernes løn- og arbejdsforhold, som ligger til grund for udbetaling af ydelser i sager, der er omfattet af denne lov, jf. § 2, stk. 4. Det er den kommune, som

virksomheden ligger i, der kan foretage kontrollen Kommunen har ikke uden retskendelse adgang til at foretage kontrollen i private hjem.

Stk. 2. Kommunen kan efterse virksomhedens registreringer om borgere-ns løn- og arbejdsforhold, uanset om oplysningerne findes i et manuelt eller elektronisk register. Materiale, der skønnes at være af betydning for videre kontrol, skal efter anmodning udleveres eller indsendes til kom-
munen.

Stk. 3. Kommunen skal forevise legitimation, inden eftersynet begynder.

Stk. 4. Virksomhedens indehavere og ansatte skal være kommunen be-
hjælpelige ved eftersynet.

Stk. 5. Kommunen kan pålægge en arbejdsgiver at foretage daglig regi-
strering af oplysninger om ansatte. De oplysninger, som skal registreres,
er de samme oplysninger, som direktøren for Arbejdsdirektoratet har
fastsat med hjemmel i § 91, stk. 4, i lov om arbejdsløshedsforsikring m.v.

Stk. 6. Kommunen kan kun pålægge arbejdsgiveren at foretage registre-
ringer, jf. stk. 5, hvis kommunen ved et kontrolbesøg, jf. stk. 1, vurderer,
at arbejdsgiverens registreringer er mangelfulde

Stk. 7. Registreringer efter stk. 5 skal til enhver tid på begæring forevises
kommunen.

Stk. 8. Personer, der er beskæftiget i virksomheden ved eftersynet, kan
anmodes om at oplyse navn, adresse og fødselsdato, ansættelsesperiode
og løn - og ansættelsesvilkår, samt om de aktuelt modtager sociale eller
beskæftigelsesmæssige ydelser.

Stk. 9. Politiet yder bistand til kommunen. Socialministeren kan efter
forhandling med justitsministeren og beskæftigelsesministeren fastsætte
nærmere regler herom.

Straf

§ 12 b. Medmindre højere straf kan idømmes efter anden lovgivning,
straffes med bøde den, der ved grov uagtsomhed fremkalder, bestyrker
eller udnytter en vildfarelse hos myndigheden ved at afgive urigtige eller
vildledende oplysninger eller ved at undlade at give oplysninger om for-
hold, der har betydning for hjælpen, jf. § 11, stk. 1, nr. 1, og stk. 2, og
derved påfører myndigheden et formuetab.

Stk. 2. Forsømmer en arbejdsgiver at opfylde de pligter, som påhviler ar-
bejdsgiveren efter § 12 a, stk. 5 og 7, straffes denne med bøde.

Stk. 3. For overtrædelse efter stk. 2 kan der pålægges selskaber m.v. (juri-
diske personer) strafansvar efter reglerne i straffelovens 5. kapitel.

8. 4 Tilbagebetalingsbestemmelser på det sociale område

§ 12 i retssikkerhedsloven

Myndigheden skal give borgeren skriftlig besked om

- 1) myndighedens adgang til at indhente oplysninger efter §§ 11 a og 11 c og til at foretage kontrol efter § 12 a,
- 2) konsekvenserne, hvis borgeren ikke medvirker, jf. § 11 b,
- 3) hvilke typer af ændringer, der kan have betydning for hjælpen og
- 4) muligheden for, at borgeren kan blive mødt med et tilbagebetalingskrav og eventuelt blive tiltalt for bedrageri efter straffelovens § 289 a og efter § 12 b i denne lov, hvis borgeren ikke oplyser om ændringerne, jf. § 11, stk. 2.

§ 91 i lov om aktiv socialpolitik

Kommunen skal træffe afgørelse om tilbagebetaling,

- 1) når en person *mod bedre vidende* har *undladt* at give kommunen oplysninger som krævet efter § 92, stk.4, i denne lov eller § 11, stk. 2 i lov om retssikkerhed og administration på det sociale område, eller
- 2) når en person *mod bedre vidende uberettiget* har modtaget hjælp efter denne lov eller
- 3) når en person er omfattet af en sanktion efter lov om arbejdsløshedsforsikring m.v..

§ 164 i serviceloven

Kommunen og amtskommunen træffer afgørelse om tilbagebetaling

- 1) når en person *mod bedre vidende har undladt at give oplysninger* som krævet i lov om retssikkerhed og administration på det sociale område, eller
- 2) når en person *mod bedre vidende uberettiget* har modtaget hjælp efter denne lov.

§ 41 i pensionsloven

Pensionisten skal oplyse kommunalbestyrelsen om forandringer i forhold, der kan forventes at medføre ændringer i forhold, der kan forventes at medføre ændringer af pensionen, jf. kapitel 3 a i lov om retssikkerhed og administration på det sociale område.

Stk. 2. Kommunalbestyrelsen kan afkræve pensionisten, dennes ægtefælle eller samlever oplysninger til brug for beregning og udbetaling af pensionen. Hvis oplysningerne ikke modtages senest 3 måneder fra anmodningen, ophører pensionsudbetalingen helt eller delvis med udgangen fra den måned, hvori fristen er udløbet. Pensionsudbetalingen genoptages

med virkning fra den 1. i måneden, efter at oplysningerne er modtaget. Hvis pensionisten på grund af særlige omstændigheder ikke har mulighed for at fremskaffe oplysningerne inden for den i 1. pkt. nævnte frist, kan fristen forlænges.

Stk.3. Pensionisten skal oplyse om flytning. Ved flytning til anden kommune her i landet skal henvendelse om fortsat udbetaling ske til tilflytningskommunen.

§ 42 i pensionsloven

Hvis en pensionist har *tilsidesat sin oplysningspligt* efter § 41 eller *i øvrigt mod bedre vidende uberettiget* har modtaget pension, skal pensionisten eller dennes dødsbo tilbagebetale det beløb, der er modtaget med urette.

§ 37 i sygedagpengeloven

Personer, der modtager ydelser efter denne lov, skal *underrette* arbejdsgiveren om forandringer i deres forhold eller andre omstændigheder, der kan medføre ændring i eller bortfald af dagpengene, herunder arbejdsgiverens mulighed for at kunne modtage refusion.

Stk.2. En person, herunder en juridisk person, der har tilsidesat sin oplysningspligt efter stk. 1 eller efter § 11 i lov om retssikkerhed og administration på det sociale område eller i øvrigt mod bedre vidende uberettiget har modtaget ydelser efter denne lov, skal tilbagebetale det beløb, der er modtaget med urette

Stk.3. Tilbagebetalingskrav opkræves af kommunen efter regler fastsat af beskæftigelsesministeren i samråd med skatteministeren.

Stk. 4. Inddrivelsen sker efter reglerne for inddrivelse af personlige skatter.

Stk. 5. Krav på tilbagebetaling af for meget udbetalte ydelser efter denne lov kan modregnes i ydelser efter loven, i delpension og i førtidspension.

§ 12 i delpensionsloven

Modtageren skal *oplyse* kommunalbestyrelsen *om forandringer* i sine forhold, der kan formodes at medføre nedsættelse eller bortfald af delpensionen, jf. kapitel 3 i lov om retssikkerhed og administration på det sociale område.

Stk.2. Modtageren skal oplyse kommunalbestyrelsen om flytning. Ved flytning til en anden kommune skal henvendelse om fortsat udbetaling ske til tilflytningskommunen.

§ 13 i delpensionsloven

Hvis modtageren har tilsidesat sin oplysningspligt efter § 4 a, stk. 3, § 4 a, stk. 6, eller § 12, stk. 1, eller i øvrigt mod bedre vidende uberettiget har modtaget delpension, skal modtageren eller dennes dødsbo tilbagebetale det beløb, der er udbetalt med urette.

§ 47 i boligstøtteleven

Overstiger den faktiske husstandsindkomst den efter § 8 beregnede husstandsindkomst med mindst 18.800 kr., jf. § 72, stk. 1, nr. 21, skal den for meget modtagne boligstøtte tilbagebetales.

Stk. 2. En indkomstforøgelse medregnes ikke, i det omfang ansøgeren kan dokumentere, at forøgelsen skyldes feriepenge som nævnt i § 46, stk. 6

Stk. 3. Ændringer i husstandens formue medfører ikke ændringer i formuetillægget efter § 8, stk. 5, jf. § 8 a, eller tilbagebetaling efter stk. 1 og 2.

Stk. 4. Stk. 1 finder ikke anvendelse, såfremt ansøgeren godtgør at have givet kommunalbestyrelsen meddelelse om indkomstændringer ud over den i stk. 1 nævnte grænse.

Stk. 5. Såfremt støttemodtageren ikke i løbet af året har givet meddelelse om indkomstændringer, anses disse som vedrørende hele året. For støttemodtagere, der kun har modtaget boligstøtte i en del af året, skal der foretages en periodemæssig opdeling, såfremt støttemodtageren kan dokumentere, at indkomsten alene vedrører den del af året, hvor støttemodtageren ikke har modtaget boligstøtte. Periodemæssig opdeling foretages endvidere, hvis boligstøttemodtageren inden for et år har modtaget boligstøtte til flere boliger.

Stk. 6. Såfremt støttemodtageren i løbet af året har givet meddelelse om en indkomstnedgang, der i henhold til § 44 har givet anledning til omberregning, eller givet meddelelse om en indkomststigning i henhold til § 46, foretages der ved opgørelsen af tilbagebetalingens størrelse en periodemæssig opdeling af året. Meddelte indkomststigninger indgår alene i husstandsindkomsten med virkning fra den 1. i måneden efter ændringens indtræden, mens ikkemeddelte indkomststigninger anses som vedrørende hele året. Stk. 5, 2. og 3. pkt., finder tilsvarende anvendelse.

Stk. 7. Har ansøgeren om andre forhold end nævnt i stk. 1 undladt at give meddelelse som omhandlet i §§ 43, stk. 3, og 46, stk. 1, eller har ansøgeren mod bedre vidende uberettiget oppebåret boligstøtte, skal det beløb, der er oppebåret med urette, tilbagebetales.

Stk. 8. Kommunalbestyrelsen kan ikke kræve tilbagebetaling efter stk. 1, hvis tilbagebetalingskravet for et kalenderår udgør mindre end 816 kr., jf.

§ 72, stk. 1, nr. 22. Kommunalbestyrelsen kan endvidere undlade at kræve tilbagebetaling efter stk. 7, hvis et tilbagebetalingskrav udgør mindre end 816 kr., jf. § 72, stk. 1, nr. 22.

Stk. 9. Kommunalbestyrelsen skal skriftligt gøre ansøgeren bekendt med disse regler og med, at tilsidesættelse heraf kan medføre strafansvar.

§ 48 i lov om boligstøtte

I tilfælde, hvor boligudgiften nedsættes med tilbagevirkende kraft, skal ansøgeren eller hans dødsbo tilbagebetale den for meget modtagne boligstøtte med virkning fra nedsættelsens ikrafttræden, uanset om ansøgeren ikke har tilsidesat sin oplysningspligt eller oppebåret boligstøtte mod bedre vidende.

Stk. 2 Tilbagebetalingskravet kan ikke overstige det beløb, som ansøgeren har krav på at modtage som for meget betalt boligudgift.

§ 48 a i boligstøtteloven

I tilfælde hvor husstandsindkomsten forøges med tilbagevirkende kraft efter 39, stk. 4, i lov om social pension eller § 38, stk. 4, i lov om højeste, mellemste, forhøjet almindelig og almindelig førtidspension m.v., skal indkomstforøgelsen indgå ved omberegning og efterregulering efter §§ 46 og 47, uanset om ansøgeren har tilsidesat sin oplysningspligt.

§ 48 b i boligstøtteloven

For tilbagebetaling af boligstøtte efter §§ 46 og 47 hæfter ansøgeren og alle husstandsmedlemmer, der har underskrevet erklæring herom, solidarisk for den periode, de har beboet boligen.

Stk. 2. For tilbagebetalingskrav efter § 47, stk. 7, hæfter andre end ansøgeren dog kun efter stk. 1 i det omfang, de har være vidende om, at boligstøtte er oppebåret uberettiget.

Stk. 3. Kommunalbestyrelsen skal skriftligt gøre alle underskrivere af ansøgningerne bekendt med reglerne i denne bestemmelse.

§ 24 i børnetilskudsloven

Den, der får udbetalt ydelser efter loven, har efter § 11, stk. 2, i lov om retssikkerhed og administration på det sociale område pligt til at oplyse kommunalbestyrelsen om ændringer i sine forhold, der kan medføre nedsættelse eller bortfald af ydelserne.

Stk. 2. Har nogen mod bedre vidende uberettiget modtaget ydelser efter loven, skal det beløb, der med urette er modtaget, tilbagebetales.

Stk. 3. Der er udpantningsret for tilbagebetalingskrav efter stk. 2.

Stk. 4. Tilbagebetalingskrav efter stk. 2 kan endvidere inddrives ved indeholdelse i løn m.v. efter reglerne for inddrivelse af personlige skatter i kildeskatteloven.

Stk. 5. Restanceinndrivelsesmyndigheden kan eftergive tilbagebetalingskrav efter stk. 2 efter reglerne i opkrævningsloven.

§ 7 i lov om børnefamilieydelse

Har nogen mod bedre vidende uberettiget modtaget børnefamilieydelsen, skal beløbet tilbagebetales.

Stk. 2. Der er udpantningsret for tilbagebetalingskrav efter stk. 1, og kravet kan tillige inddrives ved indeholdelse i løn m.v. efter reglerne for inddrivelse af personlige skatter i kildeskatteloven.

Stk. 3. Restanceinndrivelsesmyndigheden kan eftergive tilbagebetalingskrav efter stk. 1 efter reglerne i opkrævningsloven.